

MAGYAR IPARMŰVÉSÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2020/1

IIIOIIIIE
MOHOLY-NAGY
művészeti egyetem
university of art and
design budapest

Emlékmű.
Sl.
2014.

TARTALOM

- KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK
- 2 **Alkotói energiák, technológiai lehetőségek, társadalmi igények**
A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem jelene és jövője
(Fülöp József)
- 7 **Tér és kreativitás**
A MOME megújult campusa mint a tartalomfejlesztés katalizátora (Koós Pál)
- 12 **Mozgalmasság, harmonikus terek**
Beszélgetés Csomay Zsófiával és Németh Tamással, a CET építésziroda tervezőivel (Löbl Krisztina)
- 16 **Lélegezzenek fel az épületek**
Beszélgetés Csillag Katalinnal és Gunther Zsolttal, a 3h Építésziroda tervezőivel (Schneider Ákos)
- 24 **Aktuális meditáció**
Az új MOME Campus kapcsán (Fekete György)
- 26 **Máz és valóság**
Schrammel Imre keramikumművész kiállítása a Hegyvidék Galériában (Dvorszky Hedvig)
- 30 **Szőnyegbe zárt történetek**
3. Rug Art Fest a MaxCityben (Lőrincz Dorothy)
- 35 **XXXI. Őszi Kerámia Tárlat**
Kiállítás az MKISZ galériájában (Lovag Zsuzsa)
- 42 **Triginta – A földtől az égig és vissza...**
Szűcs Zsuzsanna szobrász/formatervező iparművész kiállítása a Dual Art Galériában (Feledy Balázs)
-
- KITEKINTÉS
- 46 **Újragondolva és megfiatalítva**
Nemzetközi Textiltrennáló Lódzban (Cebula Anna)
-
- ÉRTÉKŐRZÉS
- 50 **Szerencsés lapjárást!**
150 éves az Első Magyar Játékkártyagyár (Kiss Emília)
-
- 54 **Hírek**

CONTENTS

- EXHIBITIONS – WORKSHOPS
- 2 **Creative energies, technological possibilities, social needs**
The present and future of Moholy-Nagy University of Art and Design (József Fülöp)
- 7 **Space and creativity**
The renewed campus of MOME as catalyst of content development (Pál Koós)
- 12 **Eventful life, harmonious spaces**
Conversation with Zsófia Csomay and Tamás Németh, architects in CET Budapest design studio (Krisztina Löbl)
- 16 **The buildings should breathe**
Conversing with Katalin Csillag and Zsolt Gunther, architects of the 3h Architecture (Ákos Schneider)
- 24 **Timely meditation**
About the new MOME Campus (György Fekete)
- 26 **Glaze and reality**
Ceramic artist Imre Schrammel exhibiting in Hegyvidék Gallery (Hedvig Dvorszky)
- 30 **Stories locked in rugs**
3. Rug Art Fest at MaxCity (Dorothy Lőrincz)
- 35 **31st Autumn Ceramics Show**
Exhibition in the gallery of MKISZ (Association of Hungarian Fine and Applied Artists) (Zsuzsa Lovag)
- 42 **Triginta – From the earth to the sky and back...**
Works of sculptor/designer Zsuzsanna Szűcs at the Dual Art Gallery (Balázs Feledy)
-
- OUTLOOK
- 46 **Reconsidered and rejuvenated**
International Triennial of Tapestry in Łódź (Anna Cebula)
-
- SAFEGUARDING VALUES
- 50 **Good luck!**
150 years of the First Hungarian Playing Card Factory (Emília Kiss)
-
- 54 **News**

A CÍMLAPON | ON THE FRONT COVER:
3h Építésziroda: Főbejárat, MOME (részlet)
3h Architecture: Main entrance, MOME (detail)
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás (Cikkeink a 2–23. oldalon)

A HÁTSÓ BORÍTÓN | ON THE BACK COVER:
CET Budapest: Vetítőterem, MOME TWO (TechPark: Média- és Műteremház, részlet)
CET Budapest: Projection room, MOME TWO (TechPark: Media- and Studio House, detail)
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás (Cikkeink a 2–23. oldalon)

Alkotói energiák, technológiai lehetőségek, társadalmi igények

A MOHOLY-NAGY MŰVÉSZETI EGYETEM JELENE ÉS JÖVŐJE

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) tevékenysége a kezdetektől fogva alkotói energiák találkozása társadalmi igényekkel, technológiai lehetőségekkel, gazdasági és környezeti adottságokkal. Iskolánk kreatív készségekkel, tehetséggel, humán tudással felvértezett, javítani, cselekedni kész alkotók, tervezők, tanárok, különféle szakemberek együttműködése. Közösség, melynek célja feltérképezni, megérteni a világot, amelyben léteünk, s melynek változó dimenziói jövőnket határozzák meg. Feladatunk az így szerzett tudást alkotások, megoldások, ismeretek formájában felkínálni, hogy segítsen fenntartani természetes környezetünket, megőrizni emberi mivoltunkat, és civilizációnk fejlődését abban a tartományban tartani, melyben a jövő is óvható.

Az alapítás óta eltelt majd' másfél évszázad alatt egyetemünk tevékenysége mellé a kiválóság került fokmérőként. Története a hazai kulturális és művészeti élet egyik kiemelkedő képviselőjévé tette az egyetemet. Ezt mindenkor hallgatóink, oktatóink teljesítménye, az alkotói és elméleti produktumok nemzetközi mércével is elismert minősége eredményezte. Büszkék lehetünk erre. Ugyanakkor a tradíció és progresszió együtt kell hogy hasson ezen az egyetemen. Nemzeti intézményként

kiemelt feladatunknak tekintjük a magyar kultúra részét képező szakmai örökségünk és hagyományaink gondozását. Tovább él az a 140 éves tradíció, melyben mindig találkozott a múlt és a jelen. Örökségünk érték, erős hagyomány, ami a jövőben is megmarad. Megmarad, mert őrizzük, alapozunk rá, finomítjuk, s értelmezhetővé tesszük a jelen és a jövő nemzedékei számára. Ehhez kapcsolódik a kortárs szemlélet, a design dinamikusan változó lehetőségeinek kutatása, oktatása és alkalmazása, az alkotás mindezeket szintetizáló gyakorlatának erősítése.

Hagyomány és jövő harmóniája

A MOME az alapítása óta a hazai iparművészet első számú, sokáig egyetlen szellemi műhelye, mely története során kiegészítette tevékenységét más művészeti területek ápolásával is. Hosszan lehetne sorolni, milyen sokszínű az a műfaji kör, amit ez az iskola teremtett vagy honosított meg Magyarországon. A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány példa, mi minden jelent meg a 20. század második felében, máig gazdagítva az iskola oktatási palettáját.

A MOME lett a hazai forma-, jármű- és terméktervezés, valamint a világszerte egyre nagyobb teret nyerő,

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem történeti előzményei, névváltozásai

1880–1890: Országos Magyar Királyi Iparművészeti Tanoda (az Országos Magyar Királyi Mintarajztanoda és Rajztanárképezde szervezeti egysége) | 1890–1946: Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola | 1946–1948: Iparművészeti Akadémia | 1949–1999: Magyar Iparművészeti Főiskola | 2000–2006: Magyar Iparművészeti Egyetem | 2006-tól: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

Hallgatók a MOME Campusnyitó héten | Students at the opening week of MOME Campus | MOME, Budapest, 2019
© MOME, fotó: Lakos Máté

a belsőépítészet tevékenységeit is integráló építőművész-
oktatás első számú műhelye. Iskolánk továbbá a tervezőgrafika, az animáció, a fotográfia és végül a médiadesign úttörő megjelenítője a magyar művészeti felsőoktatásban. Ezzel a médiaművészetek, az audiovizuális tartalmak szerepe meghatározóvá vált az egyetemen is, hiszen a felvételiző hallgatók arányát tekintve ezek a területek a legnépszerűbbek. Szintén érdemes megemlíteni, hogy a MOME a vizuális művészeti nevelés pedagógus-
utánpótlásának kiemelkedő képzési bázisa is.

Mindeközben egyetemünk megtartotta a klasszikus iparművészet területeinek gondozásával járó szerepkörét is: a hazai textil- és öltözképzés, fémművészet, kerámia-, porcelán- és üvegművészet mára együttesen alkotják a hazai tárgy-, vizuális és designkultúra meghatározó szellemi közegét.

A paletta színes, mégsem látok ellentétet a hagyományos kézműves-tevékenységek, az iparművészet tradicionális értékeinek megtartása, valamint a kortárs, korszerű technológiákon alapuló tervező-, alkotómunka között. Ezek egymást erősítő, izgalmas kölcsönhatásokat eredményeznek, együttes jelenlétük az egyetemen jellemző és fontos, s a jövőben is meghatározó irány marad.

A zugligeti campus fejlesztése is ezt a szemléletet tükrözi. Műhelyeinkben az üveghutától a 3D nyomtatókig minden olyan technológia megtalálható, mely a hallgatók számára lehetővé teszi a klasszikus kézműves-tevékenységek és a korszerű digitális tárgyalakóti folyamatok elsajátítását. Egy fémműves- vagy ötvöshallgató választhat, és érdeklődésének megfelelően orientálódhat e területek között. Minden hallgatónk, az építésztől az animációs megismeri választott szakmájának alapvető fogásait, az anyaghasználatot és a fizikai valóság törvényszerűségeit.

Nemzetközi példák is mutatják ennek létjogosultságát, és a mi gyakorlatunkban mindezt tovább erősíti a felnőtteket is megcélzó, úgynevezett rövid idejű képzéseink rendszere. A MOME Open névre hallgató képzési formákban különböző szakmai tartalmak – többek között kézműves-tevékenységek – elsajátítására kínálunk lehetőséget, a kalapkészítéstől a szabás-varrásig. A manuális technikák és a legmodernebb technológia együttes alkalmazását teszik lehetővé a Technológiai Park (TechPark) speciális terei, mint például gipszmodellező, ötvösműterem, nyomó-, asztalos-, fémműves-, bőr- vagy szövösműhelyek, valamint festőlabor, vágószoba, hang- és filmstúdió vagy járműtervező labor. A már 2018-

ban átadott Filmstúdió otthont adott néhány izgalmas eseménynek, többek között a MOME Fashion Show-nak, nemzetközi tudományos konferenciának, valamint multimédia-installációnak is. A Térkísérleti Műterem – amellet, hogy hang- és fénytechnikai berendezések és installációk építéséhez is alkalmas – 45 fős reprezentatív térként is funkcionál, már eddig is több fontos kiállítás helyszínéül szolgált.

A design egyre jelentősebb szerepe

MOME X Mercedes-Benz Diploma Fashion Show
MOME X Mercedes-Benz Diploma Fashion Show | MOME, Budapest, 2019
© MOME, fotó: Lakos Máté

Működésünket a kihívások és lehetőségek sokaságával szembeviseli a 21. század. Az emberi befogadó- és alkalmazkodóképesség természetes ritmusát jóval meghaladja a technológiai változások tempója, miközben természeti környezetünkben is a válság jelei mutatkoznak. Ezekre a civilizációt kritikus mértékben befolyásoló jelenségekre csak úgy adható jó válasz, ha a különböző diszciplínák, a tudományok és művészetek művelői között az együttműködés válik gyakorlattá, amit Moholy-Nagy László is megfogalmazott. Mára utolértük az ő vízióit. A design táguló fogalomköre egyre növekvő cselekvési hatósugárral párosul. Klasszikus értelmezése és megjelenése mellett a gazdaságot szervező, élénkítő, társadalmi helyzeteket alakító szerepe is egyre erőteljesebb mindennapjainkban.

Ennek mentén fejlesztjük tevékenységi köreinket, amihez megújuló zugligeti campusunk a fizikai feltételeket is biztosítja: oktatási, kutatási lehetőségeinket egy egészen más minőségi tartományba emeli.

Őszi kiértékelés (hallgatói munka)
Autumn assessment (students' work) | MOME, Budapest, 2019
© MOME, fotó: Lakos Máté

További társadalmi szerepvállalásunk

Szándékunk szerint azon intézmények sorába lépünk, amelyekben a kiemelkedően magas szintű művészeti és designoktatás, valamint a hozzá természetes módon kapcsolódó alapkutatások mellett célzott kutatások is folynak. Ezt a modellt követik a világ vezető művészeti és designegyetemei, a Royal College of Art (London), az Aalto University (Espoo), a Pratt Institute (New York) és mások. Hazánkban és a minket körülvevő régióban az elsők között lehetünk, akik ezt az új szemléletet a gyakorlatban is megvalósítják. Mindez ahhoz is hozzásegít bennünket, hogy a globális felsőoktatási piacon megerősödv, egyre rangosabb pozíciót foglaljunk el, és azt meg is tartsuk a jövőben.

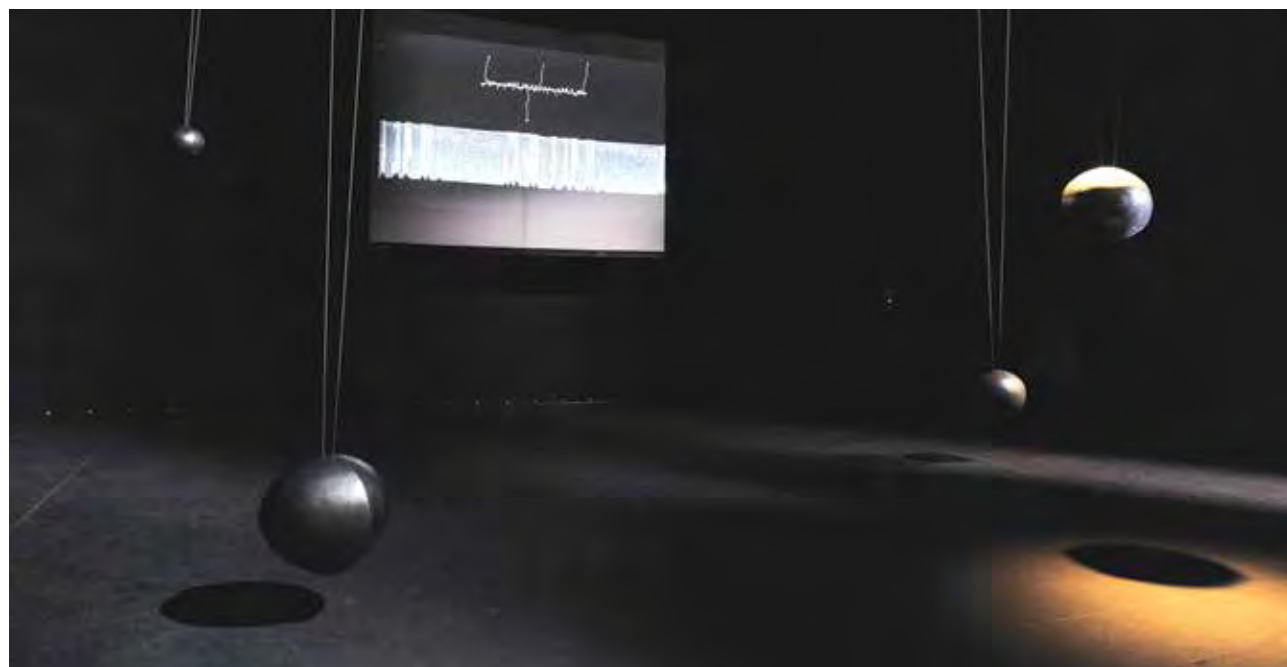
Ugyanígy indokolt és legalább annyira izgalmas a MOME oktatási portfóliójának fejlesztése kapcsán a kreatívipar területeihez köthető, de nem művészeti, hanem üzleti, informatikai, bölcsészeti témák beemelése az általunk művelt területek körébe. Ennek kapcsán együttműködést kezdünk a hazai felsőoktatási szcéna számos tagjával, úgy gazdasági, mint műszaki területeken. Közben a művészeti felsőoktatás tagjaival hagyományosan mondható együttműködés sem szakad meg, sőt, ennek az utóbbi években a köznevelés területén nyíltak ígéretes és szükségszerű irányai. Általában elmondható, hogy a MOME folyamatos fejlesztésével, kibővített tevékenységi köreivel további társadalmi szerepvállalást erősítő funkciókat gyakorolunk.

BUDA Flóra Anna: Entropia, animációs film (részlet) | Flóra Anna BUDA: Entropia, animation film (still) | MOME, Budapest, 2018

Fotóstúdió, MOME TWO (TechPark: Média- és Műteremház) | Photo studio, MOME TWO (TechPark: Media- and Studio House) | MOME, Budapest, 2019
© MOME, fotó: Lakos Máté

TURCSÁNY Villő installációja a Filmstúdióban | Villő TURCSÁNY's installation in the Film studio | MOME, Budapest, 2019
© MOME, fotó: Bilák Krisztina

Hozzájárulásunk a tudásalapú társadalom megteremtéséhez

Egy komplex, gyorsan változó világban a jövő egyetemének nyitottnak, rugalmasnak és versenyképesnek kell lennie. A MOME a hazai kreatívipar fejlesztésével a közép-európai térség jövőjének formálásában is nagyobb hatásokkal, eredményesebben vehet részt. Célunk, hogy a hagyományos értékeinkre épített szellemi termékeinkkel elősegítsük a technológiai fejlődés új dimenzióinak megteremtését és felhasználását az oktatás, a kultúra, az egészségügy és a közszolgáltatások terén – hozzájárulva a tudásalapú társadalom megteremtéséhez, valamint a fenntartható gazdasági növekedéshez.

Design Culture and Somaesthetics Conference
Design Culture and Somaesthetics Conference | MOME, Budapest, 2019
© MOME, fotó: Bilák Krisztina

Válaszokat keresünk az öregedő társadalom kihívásaira is. Ilyen a technológia humanizációja; az idősek saját otthonban történő ápolásának elősegítése különböző eszközök segítségével; az aktív idősor támogatása a digitális szolgáltatási környezetben; és esetenként a design eszköztárának alkalmazásával a munka világába történő visszavezetés is lehetővé válhat.

A kreatívipar hozzájárulhat az egészségesebb társadalom létrejöttéhez is az egészségügyben alkalmazható digitális szolgáltatásokon keresztül a fejlesztési projektek, beruházások designirányultságának kialakítása mentén. Idetartozik az élhetőbb települések tervezésének és fejlesztésének kreatíviparhoz kapcsolódó eszköztára is, mellyel a városi és vidéki életminőség jelentős javítását lehet elérni. Ilyen a közösségi szolgáltatások (közlekedési rendszerek, digitális szolgáltatások stb.) fejlesztése, vagy a települések adatvagyonának kezeléséhez és hasznosításához való hozzájárulás a design eszközeinek alkalmazásával.

Hisszük, hogy a designerek szerepe megkerülhetetlen a tekintetben, hogy jobban értsük természetes környezetünket, életfeltételeink változását, a technológiai és társadalmi folyamatok együttműködéséből fakadó jelenségeket.

Azon dolgozunk, hogy Magyarország a digitális világban ne a követő, lemaradó országok közé csússzon le, hanem élve kreatív kapacitásaival, egy kultúráját megőrző, kezdeményező nemzetként mutasson irányt.

FÜLÖP József
a MOME rektora

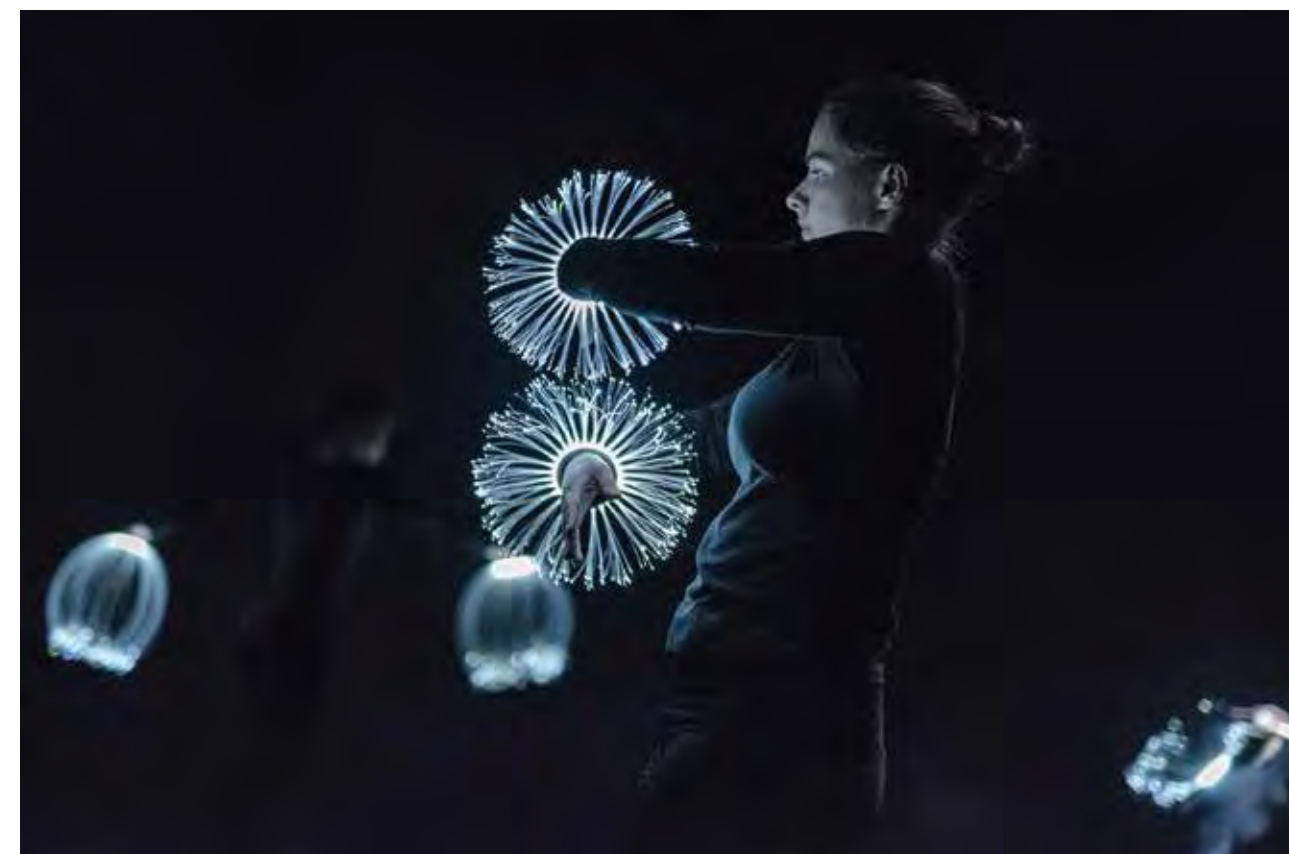
Tér és kreativitás

A MOME MEGÚJULT CAMPUSA MINT A TARTALOMFEJLESZTÉS KATALIZÁTORA

A MOME-n mindenki úgy gondolta, hogy az új campus létrehozása nemcsak egy építkezési folyamatot és infrastruktúra kialakítását, hanem tartalomfejlesztést is jelent. A csíráiban a 2000-es évek elejéig visszanyúló campusfejlesztési gondolat mellett az oktatási programfejlesztés is egy folyamatos fejlődéstörténet, melynek utolsó nagy fejezete a 2010-es intézeti szervezeti átalakítás. Ennek kapcsán már akkor felmerült az oktatási metódus tartalmi és módszertani megújításának igénye is. Ami 2010-ben biztosnak tűnt, mára beigazolódott, hogy az oktatásban nagy szerepe van az integrációnak, a különböző szakterületek együttműködésének. Az elmúlt években

olyan integrált kurzusok is megvalósultak, amelyekre most lehetett építeni.

Hogy miben léptünk tovább? Kifejezetten a kutatási, fejlesztési és innovációs folyamatok (KFI) erősítése terén, ami során az oktatás fejlesztése a campus szerkezeti felépítésének fejlesztésével összhangban folyt. Már az oktatási programok tervezésénél tudtuk, hogy két új pillére jön létre az egyetemnek: a Technológiai Park és az Innovációs Központ, ahol a KFI-re kerül a fő hangsúly. Azon gondolkodtunk, hogy az Innovációs Központ által generált folyamatok hogyan hatnak majd az oktatásra, illetve a graduális képzés hogyan csatlakozhat be az innovációba.

Őszi kiértékelés (hallgatói munkák) | Autumn assessment (students' works) | MOME, Budapest, 2019
© MOME, fotó: Lakos Máté

Üveghuta, MOME TWO (TechPark: Média- és Műteremház) | Glass-works, MOME TWO (TechPark: Media- and Studio House)
© MOME, fotó: Szántó Gerzson

A campusátadással párhuzamosan egy új oktatási, képzési programot is elindítottunk. Végiggondoltuk az osztott képzés tanulságait, és az elaprózott képzési modulokat nagyobb kreditértékű modulokba szerveztük. Most egy-egy tervezési blokk akár 20-25 kredites is lehet, több részkurzust kivált, és egy rendszerré épül. Ez a tanárok munkájára is jelentékeny hatással van, egy-egy kurzus vezető oktatója komoly menedzserrel is válik. Nem egy tanár, hanem 3-5 oktató visz végig egy kurzust, és akár külsős szakértők is beépülhetnek. Külföldön van erre példa. Jól működik, hatékony, és a diákok is szeretik.

A képzési modulok strukturális újragondolása inkább módszertani kérdésnek tekinthető, de tartalmi szinten is megjelentek új elemek, mint például a KFI-kurzusok, melyek egy önálló felületként részei a képzésnek, intenzív kapcsolatot teremtve a KFI és az oktatás között. A tapasztalatok most állnak össze, és nagy reményekkel kecsegtetnek. A MOME-n a KFI-t komplex módon értelmezzük, azaz nem csupán technológiai kutatásról beszélünk, hanem elméleti és művészeti kutatásról is, melynek célja egy adott terület hasznosulási lehetőségeinek feltárása és kibontakoztatása. Az elmúlt évek további fontos kihívása volt a képzés nagyvilággal való intenzívebb kapcsolatának megteremtése, együttműködés cégekkel

és társadalmi intézményekkel. Véleményem szerint az új oktatási program erre a korábbiakhoz képest nagyobb lehetőséget biztosít majd.

Üveghuta, MOME TWO | Glass-works, MOME TWO
© MOME, fotó: Szántó Gerzson

Fontosnak, érdekesnek és egyedülállónak gondoljuk azt az áldott állapotot, hogy a diákok immár 2019 őszétől egy campuson lehetnek – minden szak, minden terület valamennyi hallgatója (az alap-, a mester- vagy a doktori képzés bármely szintjén) – úgy, hogy az oktatást segítő

Nyílt nap, járműtervezés szak | Open day, vehicle design section | MOME, Budapest, 2019
© MOME, fotó: Lakos Máté

felületek, köztük a technológia, a műhelyek és a könyvtár is ugyanott állnak rendelkezésükre. Hasonló idilli állapot utoljára a kezdetekkor volt, az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Tanoda indulásakor. 1954-ben az intézmény egy részének az Iparművészeti Múzeumból Zugligetbe kellett költöznie, ott csak a kézművesszakok maradtak, ami kétlaki életet eredményezett. Szintén érdekes, hogy most a nagy, nyitott otthonok intenzívebb együttélést tesznek lehetővé, és segítik a különböző szegmensek egymásra látását. Ugyanígy a Technológiai Park esetében kifejezett igény volt, hogy az egyes műhelyekhez ne csak egy-egy szakterület képviselői férjenek hozzá, hanem szélesebb képzési fronton minden érdeklődő bemehessen egy-egy műhelybe: egy animációs hallgató férjen hozzá egy asztalosműteremhez, vagy egy elméleti szakos is végig tudja járni a szakmai tereket. Mindez most adott. Ez az infrastruktúra azt is biztosítja, hogy kiszélesítsük a képzési felületet, vagyis a graduális képzés mellett a felnőttképzést, és újfajta képzéseket indítsunk el, például részidőseket, amelyek akár technológiaspecifikusak is lehetnek. Vannak olyan, kiháló műfajokat támogató programjaink is, amelyek a graduális képzés mellett jelennek meg, például a kalapkészítő tanfolyam: megörököltünk egy kalapkészítő eszközparkot, egy kalaposműhelyt, és ezt ilyen módon

igyekszünk fenntartani. Ami szintén a képzéshez kapcsolódik, hogy bizonyos kézművesterületeket meg tudunk erősíteni, például azzal, hogy a Zugligeti úton üzemel egy üveghuta, ami az üvegművészeti képzésnek egy teljesen új dimenziót adhat.

Nyílt nap a MOME GROUND eseménytérén | Open day at MOME GROUND
MOME, Budapest, 2019
© MOME, fotó: Lakos Máté

Az Innovációs Központ és az oktatás kapcsolatának jövőjében az IK-ban megjelenhetnek olyan szakemberek, kutatók, akik egyébként a graduális képzésbe nehezen

tudnának beilleszkedni, azonban áttételesen, a KFI-kurzusok mentén ők is megjelenhetnek az oktatásban. Szintén az IK komoly mediátor tevékenységébe tartozik a közvetítés a gyakorlat- és bevételorientált projektek és a képzés között, biztosítva azt, hogy a hallgatói projektek felügyelet mellett valósuljanak meg. Továbbá az oktatók is bekerülhetnek olyan projektekbe, amelyek az ő tudásukat és szemléletüket is gazdagíthatják.

Az év teljes időszakában kívánjuk használni a campust: sokszínű, a kézművesalapú területeket is érintő hazai és nemzetközi nyári egyetemeket szándékozunk indítani, és ezek a tudásátadásnak újabb felületei lehetnek, ahol a résztvevők MA- vagy doktori képzésben folytathatják tanulmányaikat. Az új infrastruktúra és térkiosztás tehát lehetővé teszi, hogy külföldi oktatókat, szakembereket és diákokat is megszólítsunk.

Ez egy organikus fejlődési folyamat. Figyeljük a környező világot, hogy a versenytársak hol tartanak, mi történik itthon. Nincs átjárhatatlan határ, már a középiskolások is bejárják az egész világot, és könnyen váltanak a képzési intézmények között. A MOME-nak több olyan programja van, ami nemzetközi szinten is versenyképes. Ilyen például a járműtervezés, a Mercedes-Benz Design már 18 éve működik együtt az egyetemmel. Ugyanígy

az animációs képzésben is, a külföldi hallgatók angol nyelven tanulva szerezhetnek magyar diplomát. Kiemelt célunk minden oktatási területünk iránt felkelteni a nemzetközi érdeklődést.

Folyamatosan figyeljük a képzési rendszert, hogy hol lehetne azt fejleszteni. Másrészt figyeljük az új generációkat, és igyekszünk az oktatás módszertanát úgy alakítani, hogy az hallgatóbarát legyen. Az egyetem oktatására jellemző projektalapúságot, eredményorientáltságot, a tanárok és diákok közti szoros mester-tanítvány, mentor-mentorált viszonyt még tovább szeretnénk erősíteni.

A campus és az oktatási program fejlesztése egy 140 éves evolúciós folyamat része. Büszkék vagyunk az elődeinkre, és a múltunkra támaszkodva, hagyományainkat megőrizve építkezünk. Miközben új utakat keresünk az oktatás és a campusfejlesztés terén, az emlékeket és hagyományainkat egy virtuális felülettel igyekszünk a mai fiatalok számára is könnyen hozzáférhetővé és megismerhetővé tenni. Egy panteon jellegű gyűjtemény létrehozásában gondolkodunk, ahol a MOME nagy oktatóinak életműve, az iskolánkból indult híres művészpályák többszintű kutatása és bemutatása valósulhatna meg. A szellemi örökségvédelmet, archívumok létrehozását is kifejezetten fontosnak tartjuk.

Őszi kiértékelés (hallgatói munkák) | Autumn assessment (students' works) | MOME, Budapest, 2019
© MOME, fotó: Lakos Máté

Őszi kiértékelés (hallgatói munkák) | Autumn assessment (students' works) | MOME, Budapest, 2019
© MOME, fotó: Lakos Máté

A campus belakásához ugyanakkor több idő szükséges. A nagy, egybenyíló otthontereket is szokni kell még, és finomítani a térkiosztást. Ehhez folyamatosan gyűjtjük a visszajelzéseket.

Őszi kiértékelés (hallgatói munkák) | Autumn assessment (students' works) | MOME, Budapest, 2019
© MOME, fotó: Lakos Máté

A tavaly novemberi nyílt nap megszervezése is új fejezetet nyitott a MOME történetében. Az ide érkező diákok mindent meg tudtak nézni egy helyen – az alapozástól kezdve a műhelyeken át egészen a Doktori Iskoláig –, láthatták, hova futhat ki a képzés. Azt gondoltuk, hogy a MOME Ground végre elég nagy, mindenki elfér, és

adódhat egy alkalom, amikor mindenkire tudunk szólni. De ott álltak a fiatalok és a szülők, és nem fértek be a Groundba: soha nem volt még ekkora az érdeklődés a MOME iránt. Jó érzés volt megmutatni műhelyeinkben a gondosan őrzött kézműveshagyományokat. Látszik, hogy a mai fiataloknak kevés a lehetőségük kontaktusba kerülni kézművesterületekkel, viszont ha ez a találkozás mégis megtörténik, elvarázsolódnak. A képzéssel kapcsolatban kiemelten fontos a kézműveshagyományok megőrzése és az új technológiák bevonása, a kettő együtt eredményezhet érdekes dolgokat. Beindíthatnak olyan folyamatokat, amelyek segíthetik a tradicionális kézművestechnikák jövőbeni felszín maradását. Rengeteg olyan diákmunkánk, tervezési munkák van mind BA-, mind MA-szinten, ahol a diákok számára természetes, hogy a bőrművességet, a kerámiát, a több ezer éves technikákat – mint a szövés, a fonás – a legmodernebb számítástechnikai vagy LED-es eszközök alkalmazásával gondolják újra. Azt is mutatja a Digital Craft Lab, a Be STEAM, a Future Traditions és a Jövő új útjai program, hogy egy egészen új minőség jöhet létre. Erre kívánunk építeni hosszú távon is.

KOÓS PÁL

a MOME oktatási rektorhelyettese

Mozgalmas élet, harmonikus terek

BESZÉLGETÉS CSOMAY ZSÓFIÁVAL ÉS NÉMETH TAMÁSSAL,
A CET ÉPÍTÉSZIRODA TERVEZŐIVEL

A MOME campusfejlesztési programjának keretében elsőként megépített Műhelyház már 2016 őszi szemeszterétől közel 2000 négyzetméteren ad otthont mind a hagyományos, mind pedig a leginnovatívabb tárgy- és téralkotási tevékenységeknek. A Műhelyház 2018-ra egészült ki a Média- és Műteremházzal, ez az épületegyüttes alkotja a TechParkot. Az építkezésről, a kihívásokról és a személyes motivációkról beszélgettünk Csomay Zsófia és Németh Tamás építészekkel (CET Budapest Kft.).

– *Több mint hatvanéves problémát oldott meg a parkban emelkedő fekete épület, és a Műhelyház elkészülése még csak a nagy ívű beruházás első állomása. Hogyan vágta bele ebbe a nem mindennapi projektbe?*

CSOMAY ZSÓFIA: 1954-ben költözött a MOME jogelődje a zugligeti campusra, és már ekkor lehetett tudni, hogy szükség lesz egy olyan épületre, ahol elhelyezhetők az egyetem oktatási tevékenységéhez szervesen hozzátartozó

CET Budapest: MOME ONE (TechPark: Műhelyház) | CET Budapest: MOME ONE (TechPark: Workshop House)
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

CET Budapest: Előtér, MOME ONE | CET Budapest: Vestibule, MOME ONE
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

textil-, kerámia-, fém-, üveg- és asztalosműhelyek. Az 1960-as évektől számos építészeti terv született erre, de az anyagi forrás egészen 2014-ig nem volt biztosítva. Férjem, Reimholz Péter építész 2008-ban kapta meg a feladatot egy minden igényt kiszolgáló műhelyház megtervezésére, azonban akkor még korántsem volt szó ilyen mértékű fejlesztésről. Péter halála után az egyetem akkori vezetősége engem és Péter építész társát, Németh Tamást kérte fel a Műhelyház terveinek befejezésére.

NÉMETH TAMÁS: Ellentétben Zsófiával, én akkor még semmilyen szálon nem kötődtem a MOME-hoz, eleinte ez is egy munka volt a sok közül. Ma már máshogy gondolom. A Műhelyház és az egész TechPark egy életre szóló tapasztalattal látott el: bármilyen közhelyesen hangzik is, most, hogy már a sok nehézség és akadály ellenére látom állni az épületet, úgy érzem, tényleg nincs lehetetlen.

CS. ZS.: Ez így van. Én viszont hatvan éve, amióta először idejöttem felvételizni, koptatom a főbejáratához vezető lépcsőt, így én lényegesen jobban félttem attól, hogy mit szólnak majd a kollégák és a hallgatók a felépülő Műhelyházhoz. Jogosan, mert életemben nem volt még egy olyan tervezési munkám, amibe ennyien és ilyen mértékben beleszóltak, ez azonban, amikor megvalósul a ház, már nem számít. Menet közben én is sok dolgot elleneztem, ami végül elkészülve jön bizonyult.

– *Hogyan alakult ki a Műhelyház végleges formája?*

CS. ZS.: Amikor 2008-ban mi átvettük a tervezést, az épület víziója még egy 20 x 20 méter alapterületű kocka volt, kiegészülve egy szabálytalan formájú kubussal és szalagablakos, fémburkolatos homlokzattal. Megtartottuk a ház eredeti formáját, de rögtön átfordítottuk, és az üzemi bejáratot áttettük a Budakeszi útra, így a Műhelyház és az egész TechPark két irányból is megközelíthető. Ezzel tehermentesítettük az ősfás campust a gazdasági forgalomtól, és egy egészséges műhelyudvart hoztunk létre, ahova az összes „piszkos” tevékenység összpontosul. A Zugligeti út felől a campus pedig csak a személyforgalom számára nyitott.

N. T.: Ahogy haladtunk a projekttel, egyre jobban láttuk, hogy az oktatási tevékenység széles spektrumához kapcsolódó funkciókat nem fogja elbírní ez az egyetlen ház, újabb épületekre lesz szükség. A MOME vezetőségével elkezdtünk gondolkodni egy jóval nagyobb volumenű átalakításban: ez lett végül a mai TechPark alapja. A tervezési folyamat nem volt átlagos: a potenciális pályázati és anyagi lehetőségek függvényében voltak nagyon termelékeny, intenzív időszakok és hosszabb érlelési szakaszok. Talán éppen ezért szerintem nagyon meglátszik a Műhelyházon, hogy ez egy kiforrott, átgondolt koncepció, és nem az első terv alapján épült fel.

– Melyek voltak a főbb elvárások az egyetem mint megrendelő részéről az új épülettel szemben?

CS. ZS.: Egyértelmű elvárás volt a transzparencia és a variálhatóság: a nagy műhelytereket minden szinten gipszkarton falakkal tagoltuk, hogy a későbbiekben a funkciók könnyen variálhatók legyenek. És az ablakok: kifejezett kérés volt, hogy minden műhely sok természetes fényt kapjon, és a termek között minél nagyobb legyen a vizuális kapcsolat.

N. T.: Már a szoliter Műhelyház kapcsán is azt kaptuk feladatul, hogy az épület jellegében, hangulatában erős üzenetet közvetítsen, és különüljön el a főépülettől, de azért összességében egy építészeti egységet képezzen vele. Ezt például a tömegformálással, a homlokzatnak és a nyílászáróknak a főépülethez hasonló osztásával értük el. Nagyon fontos szempont volt, hogy a ház és később az egész TechPark egy intenzív központ legyen a campuson, semmiképp ne egy „hátsó kert”.

– Ahogy már említették, a Műhelyház nem tudott minden igénynek megfelelni, és így született meg a több épületből álló TechPark ötlete. Miben jelentett ez előrelépést?

CS. ZS.: Annak érdekében, hogy a média szakok stúdiói, eszközparkja és az építészek, a tárgyalókóciós kísérleti laborjai számukra megfelelő elhelyezést kapjanak, a Műhelyház mellé eredetileg két másik „kockát” terveztünk – a Médiaházat és a Műteremházat – az egyetem kéré-

sére. Ezek a Budakeszi útról nyíló műhelyöbölben a Műhelyházzal építészeti és vizuálisan egy egységet alkottak volna – illetve alkotnak így is, csak változtatnunk kellett egy nagyon lényeges ponton.

N. T.: Igen, ugyanis az egyre növekvő funkcionális és az ebből adódó térigények már fizikálisan nem fértek volna el a megadott területen, és anyagilag is jóval túllépték volna a kormány által megítélt támogatásnak a TechParkra szánt keretét. Ezért az intézmény- és campusfejlesztés stratégiáját felügyelő MOME Laboratory és az egyetem vezetősége úgy döntött, hogy ökonomikusabb a két épületet összevonni. Így jött létre a Média- és Műteremház koncepciója, ahol a közös kiszolgáló funkcióknak és közlekedőknek köszönhetően megtarthattuk a szellős, nagy tereket, mégis minden időközben megnövekedett igényt ki tudtunk szolgálni.

– Ha csak néhány dolgot emelhetnének ki: mitől különleges a TechPark?

CS. ZS.: Különlegességként mindenképpen megemlíteném a homlokzatot fedő fekete téglalaburkolatot, mely már most az épületegyüttes védjegye, és amellet hogy erős kommunikációs szerepe van, hőtechnikai szempontból is nagyon jó választás volt. Büszke vagyok a kertkapcsolattal rendelkező coffice-ra is.

N. T.: Szerintem sikerült megvalósítani azt, hogy a két épület egyszerre önálló entitás és egységet is formál:

CET Budapest: Moziterem, MOME TWO (TechPark: Média- és Műteremház)
CET Budapest: Cinema room, MOME TWO (TechPark: Media- and Studio House)
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

CET Budapest: Kerámiaműhely, MOME TWO | CET Budapest: Ceramic workshop, MOME TWO
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

ezt nagymértékben segítette a szinteltolás és a házakat összekötő híd. Úgy gondolom, egy jól megalapozott igény szerint tervezett épületegyüttest hoztunk létre, melyben minden négyzetméter megtalálja a maga helyét.

– Beszéljünk egy olyan tényezőről is, ami a kortárs építészetben és a jövőre nézve elengedhetetlen: a fenntarthatóságról. Hogyan jelenik meg ez a Technológiai Park házaiban?

CS. ZS.: A fenntarthatóságot nem csak a napkollektorok számában és a földből nyert energia mennyiségében mérhetjük. Nagyon sok múlik egy épület szerkezetén, a tájolóson, és azon, hogy vannak-e benne felesleges

CET Budapest: Fémműves műhely, MOME ONE
CET Budapest: Metalworker workshop, MOME ONE
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

terek. Ebben a két épületben egy négyzetcentinyi sincs... Természetesen figyeltünk a megfelelő árnyékolásra, és mindenhová a lehető legjobb szigetelést terveztük.

N. T.: Mindkét ház mélyen a föld alatt is funkcionális, így a hűtés-fűtés spontán jó hatásfokú lett. A fenntarthatóság jegyében a csapadékvíz gyűjtése is a koncepció része.

– Mit gondol most, négy év távlatából, hogyan sikerült belakni a Műhelyházat, illetve a TechPark egészét?

CS. ZS.: A sok kétség mellett a megvalósulás öröme még mindig erősen él bennem. Azt gondolom, hogy az építészeti környezet – beleértve a külső és belső tereket egyaránt – konform a benne zajló tevékenységgel, jól szolgálja azt. A homogén kialakítás, a következetes anyaghasználat, a két épület azonos hangon való megformálása egyértelműsíti viszonyát a campus többi részével, és úgy tűnik, hogy a belé költözött színes, mozgalmas élet harmonikusan tud működni a „monotonul” megformált terekben. Végző soron meggyőződésem, hogy a választott nyelv – amivel a Farkasdy-házhoz kívántunk kötődni – nem fog erkölcsileg és fizikailag elavulni.

LÖBL Krisztina
művészeti menedzser

A szöveg az eredeti interjú (Campusfejlesztés: megépült a Műhelyház / Campus Development: Workshop House is Completed. In: *Made in MOME 2015*. Szerk. / Ed.: Löbl Krisztina. MOME, Budapest, 2015, 12–19.) rövidített és aktualizált változata. A szerző az interjú készítésekor a MOME kommunikációs menedzsere volt.

Lélegezzenek fel az épületek

BESZÉLGETÉS CSILLAG KATALINNAL ÉS GUNTHER ZSOLTTAL,
A 3H ÉPÍTÉSZIRODA TERVEZŐIVEL

Négy éve, hogy a MOME campusfejlesztésre kiírt építészeti pályázatán a 3h Építésziroda terveit ismerte el első díjjal a zsűri. Hatalmas szakmai kihívás és egy grandiózus projekt állt akkor Csillag Katalin és Gunther Zsolt, az iroda alapító tervezői előtt. Vezetésükkel két meglévő épület került átalakításra, és három új létesítmény jött létre a Zugligeti úton. A 2018-ban már átadott – Csomay Zsófia és Németh Tamás által tervezett – TechPark mellett megjelenő friss funkciókkal és térbeli megoldásokkal vált teljessé a MOME Campus, ami 2019 őszén nyitotta meg kapuit. Ennek kapcsán beszélgettünk a 3h építészeivel.

3h Építésziroda: Főbejárat, MOME | 3h Architecture: Main entrance, MOME
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

– *Repüljünk vissza az időben 2016 elejére, amikor megnyertétek a campus tervpályázatát... Mit éreztetek?*

CSILLAG KATALIN: Iszonyatosan örültünk. Volt már részünk néhány hasonló élményben, de megnyerni egy középület-együttest: szerintem ez jelenti egy építész számára a legfontosabb kihívást.

GUNTHER ZSOLT: Csináltunk korábban is nagy és komplex épületeket, úgyhogy nem rettentünk meg a feladattól, inkább gyorsan belevetettük magunkat a munkába. A pályázati jegyzőkönyv tartalmazott kritikákat, amiket számításba vettünk, és elkezdtük tovább érlelni a koncepciót.

– *Korábban volt már valamilyen kötődésetek a MOME-hoz?*

G. ZS.: Én a doktori tanulmányaimat ott végeztem Ferkai András témavezetése mellett, és óraadóként tanítottam is az egyetemen. Nem volt idegen az intézmény; tudtuk, hogy kikkel fogunk együtt dolgozni. A MOME részéről partnerként tekintettek ránk az első pillanattól kezdve. Őszintén tudtunk kommunikálni, és ez nagyon sokat segített a munkában.

CS. K.: Ha nem is baráti, de ismerős közegbe léptünk be, és mindenki úgy állt a feladathoz, hogy itt most együtt egy nagyon jó dolgot tudunk létrehozni.

– *Melyek voltak a koncepciótok alappillérei? Mire helyezték ki a terveket?*

CS. K.: A legfontosabb szervezőelemet egyértelműen a *tengely* jelentette, amit a *MOME Master* épület középfolyosója jelölt ki. Ennek mentén terveztünk, és az így kapott térbeli képlettel vissza is utaltunk az eredeti Farkasdy Zoltán-féle koncepcióra. Ő az ötvenes években egy *B–A–C* épületi tengelyben gondolkodott. A *C* épület végül nem valósult meg. Az *A* épület önmagában aszimmetrikus, ugyanakkor maga a kompozíció a három épülettel szimmetrikus lett volna. Mi a Farkasdy-féle elképzelést folytattuk, ami szerint mindhárom épület

ugyanazon a koordináta-rendszeren belül helyezkedik el. Ezt nálunk az alapképzés – *Base* –, a mesterképzés – *Master* – és a tudásközpont – *Up* – épületei valósítják meg. Amikor a tengely mint szervezőelem megfogalmazódott, akkor rögtön éreztük, hogy valamit megtaláltunk, és sínre került a projekt.

G. ZS.: A tengely volt a térbeli telepítés alapja, de volt egy olyan gondolatunk is, hogy itt nemcsak az épületek tervezéséről vagy rekonstrukciójáról van szó, hanem egy újfajta MOME-identitás is születőben van. Amikor az egyetem 2006-ban felvette Moholy-Nagy László nevét, akkor nemcsak Iparművészetiből lett *MOME*, hanem megkezdődött egyfajta intézményi újragondolás is, amihez mi most az épületek szintjén szerettünk volna hozzátenni.

– *Összel valóban új logika mentén indult be az élet az egyetemen: az oktatás mellett olyan új funkciók is megjelentek, mint a kutatás-fejlesztés vagy a TechPark.*

CS. K.: Ezek a funkciók nagyon szépen ki tudják egészíteni egymást, a térben pedig három pólus köré rendeződnek: az oktatási épületek mellett a tudásközpont és a TechPark is megjelenik a campuson. Utóbbi mint adottságot kaptuk, hiszen a technológiai park épületeit nem mi, hanem Csomay Zsófia és Németh Tamás tervezték, és a campusfejlesztés korábbi szakaszában

3h Építésziroda: MOME BASE (alapfokú képzési épület) | 3h Architecture: MOME BASE (basic training building)
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

ezek már fel is épültek. A mi feladatunk az volt, hogy az általunk tervezett tudásközpont és oktatási épületek a korábban felhúzott épületekkel összhangban tudjanak megvalósulni.

MOME MASTER (mesterfokú képzési épület).
Rekonstrukció és bővítés: 3h Építésziroda
MOME MASTER (master training building). Reconstruction and enlargement: 3h Architecture
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

G. ZS.: Ami az oktatás tereit illeti: ott teljesen új térstruktúrát hoztunk létre. A MOME-n zajló képzések nehezen tudtak beilleszkedni abba a középfolyosós, tantermes rendszerbe, amit a korábbi *A* és *B* épületek kínáltak. A válaszuk erre az volt, hogy a tereket próbáljuk meg felszabadítani. A *B* épület teljes lebontásra került, és a helyén egy olyan épület – a *Base* – jött létre, amit a belső közösségi tér és az építészeti tömeg „lebegése” határoz meg. A Farkasdy-féle *A* épület megmaradt – ez a *Master* –, de a középfolyosó teljesen megszűnt, és a két oldalán található tantermek oldalfalai is kikerültek. Így egy nagy, egybefüggő otthontér nyílt meg a hallgatók és az oktatók számára. Mindezzel a korábbi nyomott tereket szerettük volna radikálisan megváltoztatni, mert úgy éreztük, hogy az aulán kívül a MOME-n korábban nem álltak rendelkezésre tágas terek, amelyekben az

ember fellélegezhet. Ezeket akartuk előállítani. Ezért van az új épületekben az a sok átrium és a szintek közötti összeköttetés, ami egyfajta nagyvonalúságot kölcsönöz az architektúrának. Ezekkel az eszközökkel azt is alátámasztjuk, hogy váltás történik magában az oktatás rendszerében: sokkal szabadabb, nyitottabb oktatási struktúrában lehet most már itt tanulni.

– *Hogyan kapcsolódik mindehhez a tudásközpont?*

CS. K.: A tudásközpont az akadémiai képzést egészíti ki új funkciókkal. Itt az volt a szándékunk, hogy elsősorban ne kifelé kommunikáljunk az épülettel, hanem a belső munkát erősítsük. Építészetiileg valamennyire el is akar határolódnunk a campus többi részétől, de teljesen zárttá azért nem akartuk tenni; és ebben segített Moholy-Nagy László mint inspirációs forrás...

3h Építésziroda: Belső tér, MOME MASTER
3h Architecture: Interior space, MOME MASTER
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

G. ZS.: Megpróbáltuk a Moholy-Nagy-féle gondolatokat kötni az épületek megjelenéséhez, ami leginkább a tudásközpont esetében valósult meg. A külső burkot a tőle ismert fényjátékok elvének rendeltük alá. Megjelent egy olyan hártya, ami nagyon érdekes fényeffektusokat enged meg, és sajátos módon definiálja újra a külső-belső viszonyát. Azért is volt fontos ezt az épületet ilyen módon megformálni, mert ez az épület egyfajta fáklya, zászlóshajó, ami a jövő irányába mutat. Lehet más, és másnak is kell lennie, mint a többi épület.

– *Említettétek, hogy a TechPark épületeit kvázi adottságként kaptátok kézhez. Mennyi tervezői érzékenységet vagy esetleg hátralepést kívánt tőletek ez a helyzet?*

G. ZS.: A TechPark azért is érdekes, mert a tervezői markáns döntést hoztak, amikor a két épület külső

3h Építésziroda: MOME UP (Innovációs Központ, Doktori Iskola, Könyvtár) | 3h Architecture: MOME UP (Innovation Centre, Doctoral School, Library)
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

burkolata sötét színt kapott. A mi feladatunk az volt, hogy az akadémiai részt és a tudásközpontot hozzuk egy szintre; ezek legyenek egymással kölcsönhatásban. Így a *Base* hasonló vakolt fehér épület lett, mint a Farkasdy-féle *Master* épület. A tudásközpont – ami még mindig szervesen kapcsolódik az akadémiához, de már az innováció felé mutat – szintén fehér színű, de burkolatában technológiai szempontból már fejlettebb anyagtypust jelenít meg. Ha ezekre az épületekre ránézünk, akkor a fehéres tónus uralkodik, ami szép kontrasztban áll a TechPark színével. A campust így a sötét-világos dinamikája határozza meg. A TechParkkal kapcsolatos döntések nagy része egyébként már a mi színre lépésünk előtt megtörtént, és azt kell mondanom, hogy ezek a korábbi döntések alapvetően helyesek voltak.

CS. K.: A pályázati időszakban azt a döntést hoztuk, hogy a kiindulópontunk nem a TechPark épületegyüttese lesz, nem azt akarjuk folytatni további épületekkel, hanem a *Master* épületet vesszük alapul. Így indokoltá vált ez a fehéres világ. Szerintem jót is tesz a campusnak, hogy vegyes anyaghasználat jellemzi. Ha például a Budakeszi útról közelítjük meg a MOME-t, akkor először a sötét épületekkel találkozunk, de azért a háttérben már előbukkan egy kis fehér, és ez jól működő kontrasztot kölcsönöz az egész campusnak.

G. ZS.: Arra is figyeltünk, hogy a fehér épületeket ne uniformizáljuk. A *Master* épület eleve attól más, hogy az ötvenes évek közepén készült, viszont a két új épület sem homogén keretként fogja azt közre. A *Base* és az *Up* önálló identitással rendelkeznek, és egy campus esetében ez a fajta variációs lehetőség szerintünk fontos.

CS. K.: Az összekötő kapcsot pedig az épületek függőleges ritmusa jelenti. Ez a ritmus a campus teljes látképét meghatározza, bármelyik irányból is közelítünk hozzá.

– *Ebből a ritmusból mintha egy kicsit kilógna a Gondűző... Műemléki épületként olyan fix pontot jelentett, amivel mindenképpen kezdenetek kellett valamit.*

G. ZS.: A Gondűző olyan, mint egy cukorfalat, egy önmagának való dolog, amit az ember ott talált... Egy talált tárgy. Az egyetemi épületegyüttes nagyon demokratikus helyzetet valósít meg, amibe egy parányi törést hoz a Gondűző, azáltal hogy funkciójában máshova van pozicionálva, mint a többi épület. Kvázi professzori klubként is felfogható, ahova nem mindenki nyerhet beocsátást. Azt gondolom, hogy egy ilyen finom hierarchiának szintén helye van az egyetemi campuson.

CS. K.: A Gondűző esetében egy szép arányokkal rendelkező klasszicista villáról van szó, amit át tudunk úgy alakítani, hogy a belsejében a modernista „áramló

tér” koncepciója is meg tudjon valósulni. A társalgó, a fogadófolyosó és a gardróbrész tágas téregyüttessé alakult. Kivettük az álmennyezetet, magasabb lett a belmagasság. Az egész épület fellélegzett.

G. ZS.: Itt nem volt cél a korhű restaurálás, mert nem lett volna őszinte. Az eredeti térrendszert nem ismerjük, az eredeti állapot visszaállításához nem volt elegendő információnk és tervanyagunk. Helyenként éltünk olyan elemekkel, amelyek a klasszicizmusra utalnak – ilyen például a parapet enyhe hullámszája –, de alapvetően újszerű, friss megjelenést szántunk az épületbelsőnek.

– *Az új épületek, épületrészek formája és téralakítása kapcsán mit emelnének ki?*

CS. K.: Az oktatási épületeknél fontos volt, hogy térben is minden a maga koncepcionális szintjét kövesse. Az alapkézésnek otthont adó *Base*-nél például nem volt szempont, hogy térbeli áttöréseket, átlátásokat biztosítsunk. A mesterkézés *Master* épületénél ellenben bejött az átlátás kérdése: látom a másikat, látom, hogy rajtam kívül még hányan tevékenykednek ugyanabban a térben. Mondhatjuk, hogy itt a különböző diszciplínák „látanak rá egymásra”: spontán csoportok alakulhatnak, közös projektek jöhetnek létre. A cél az, hogy olyan élő közösség alakuljon ki itt, mint mondjuk egy stúdióban, ahol különböző szakágak képviselői dolgoznak együtt folyamatosan.

G. ZS.: És ez a konkrét térbeli szintek között is megvalósult: födémekeket vágtunk át, hogy az együttmű-

ködés ne csak vízszintesen, hanem vertikálisan is irányt találhasson magának.

CS. K.: Az átlátás és együttműködés mellett fontos az is, hogy a hallgatók minél többet bent legyenek, érezzék sajátjuknak a campust, és találják meg a helyüket benne. Tudjanak egymásra hatva együtt dolgozni, és az órák után ne menjenek rögtön haza a feladataikkal. Most lesz rá hely, hogy ez megvalósulhasson.

– *Hisztek benne, hogy az épített terek a bennük zajló kreatív munkára is hatással bírhatnak? A campus „beleírhatja” magát a hallgatók fejébe és kezébe?*

G. ZS.: Nézzük meg a diplomamunkákat öt év múlva, és kiderül...

CS. K.: Valamilyen hatással biztosan lehetnek. Ezek az épületek aránylag nyugodt bázist nyújtanak, és a stabil strukturális háttér támogatja a kreatív gondolkodást. Ugyanakkor az is érdekes, hogy sok mindent fel lehet fedezni a campuson: a hallgatók rábukkanhatnak helyszínekre... belakhatják őket.

G. ZS.: Az eredeti elképzelés az volt, hogy olyan neutrális tereket hozzunk létre, amelyek esztétikai szempontból nem zavaróak, ugyanakkor kellő inspiratív erővel bírnak. Az inspiráció forrása szerintem lehet a tér maga, a tér luxusa, ami itt megjelenik, és a térhez kapcsolódóan a fény is. Nagyon sok érdekes együttállás jelenik most meg a MOME épületeiben. Olyan helyekről jön be a természetes fény, ahonnan eddig nem. A nyugodt

3h Építésziroda: MOME GROUND (közösségi tér, eseménytér) | 3h Architecture: MOME GROUND (communal ground, events ground)

© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

háttér és a folyamatos, finom kapcsolat a külső világgal jelenti azt a kettősséget, ami inspirálhat.

– *Stabilitás, ami teret enged a spontaneitásnak...*

G. ZS.: Így van.

– *Voltak inspirációitok? Azt olvastam veletek kapcsolatban, hogy akár a kortárs szobrászattól is tudtok meríteni.*

G. ZS.: Itt mindjárt beugrik egy nagy közhely, ami egyébként utólag csengett csak le bennünk: a tudásközpont lényegében a Rubik-kockát idézi. Ez lehet egyfajta formai utalás, de valójában nem gondolkodtunk ilyen direkt átültetésekben. Ahogy említettük: számunkra a Farkasdy-épület tengelye bírt igazi szervezőerővel. Ennek mentén egy olyan belső utcát hozhattunk létre, amin ha az ember végigmegy, kibomlik előtte az egyik tér a másik után. Metaforaként meghatározó volt még a szív is. A *Ground [munkacímén a MOME Szíve – S. Á.]* az egyetem lüktető középpontját jeleníti meg. Ez az az épületrész, amely a különálló házakat egységes campuszá szervezi. A föld alatt megjelenő terei jelentik azt a pulzáló központot, ahol a közlekedőrendszer útvonalai összefutnak, és amely a campus legnagyobb zárt közösségi tereként tud működni. Ha pedig a szobrászattól említjük... Úgy gondolom, hogy ritkán vannak direkt inspirációk, inkább tudat alatt hatnak az emberre olyan alkotók, akiket fontosnak tart.

Számunkra az egyik ilyen szobrász Antony Gormley. Ha belegondolok, hogy a tudásközpontban a födémelek spirálszerű átlukasztásával alakult ki egy rendszer, ami egyetlen térré kapcsolja össze a különböző szinteket, akkor nem vagyok messze attól, hogy a Gormley-féle szobroknak egy negatívját fedezzem fel benne. Ez nem jelent tiszta áttemelést, de közvetett formában valami tőle is beépült az épületünkbe.

CS. K.: Rendszerint valóban sok oldalról inspirálódik az ember, de ennél a projektnél az adottságok, a környezet, a beszélgetőpartnereink voltak igazán erős hatással ránk. Ez az épületegyüttes csak ezen a helyszínen tudott megvalósulni; abszolút helyhez kötött itt minden.

– *Most, hogy már bejárhatóvá váltak a terek: van személyes kedvencetek?*

CS. K.: Ha az egyetem véletlenül nem költözne be a *Base* felső szintjére, akkor mi az irodával szívesen áthelyeznénk oda a bázisunkat...

G. ZS.: A *Base*-ben az az érdekes, hogy bár egyszerű képlettel dolgozik, mégis csalafintán mennek fel a lépcsők, apró, alig látható gesztusok fedezhetők fel benne, és ettől összetettebb, élvezhetővé válik az egész. A legfelső szintjén pedig olyan gerendákkal találkozhatunk, amelyek valóban elementáris erővel hatnak. Egy másik, kívülről is látható, drámai térrészlet a tudásközpont épületét kettészelő rés,

3h Építésziroda: Hallgatói otthonterek, MOME MASTER | 3h Architecture: Students' home spaces, MOME MASTER
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

Gondúzó (eseménytér). Rekonstrukció: 3h Építésziroda | Gondúzó (events ground). Reconstruction: 3h Architecture
© MOME, fotó: Bujnovszky Tamás

amiben mintha két kondenzátor közötti feszültségként jelennének meg a kis hidacsok. Ezzel a megoldással lazítottuk fel a tudásközpont épületének hatalmas tömegét, és szerintem sokan fognak ott ácsorogni, nézelődni.

CS. K.: Valójában minden részletért elég sokat küzdöttünk, és nehezen mondja a gyerekeire az ember, hogy az egyiket jobban szereti, mint a másikat. Mindegyik épületben van, amihez nagyon kötődünk. Az *Up* homlokzatát például nagyon hosszan fejlesztettük, a kávézó is sok törődést igényelt, a *Base*-t pedig a statikai rendszere miatt emeljük ki. Én személy szerint nehezen mondanék egyetlen kedvencet. Még nagyon közeli a projekt.

– *Az irodátok tavaly ünnepelte alapításának 25. évét. Rengeteg munka áll már mögöttetek; a MOME Campust hol helyeznétek el ebben a történetben? Ez a csúcspont?*

CS. K.: Szerintem igen, ez a csúcspont.

G. ZS.: És reméljük, hogy lesznek még további csúcspontok...

– *Elégedettek vagytok?*

G. ZS.: Jelen pillanatban úgy érezzük, hogy nagyon jól sikerült. Ez annak is köszönhető, hogy az asztal másik oldalán – a MOME Laboratory részéről – olyan emberek ültek, akik értenek az esztétikához. Nem azzal

kellett kezdenünk, hogy meggyőzzük a megbízókat egy magasabb esztétikai, építészeti minőségről, hiszen ők is eleve ezen – ha nem magasabb – szinten gondolkodtak. A megbízói oldal itt egy olyan értő és kritikus hozzáállást képviselt, ami egyrészt koncepcionális erőt, másrészt pedig egy olyan esztétikai alapot biztosított, amire építeni lehetett. Közös nyelvet beszélünk. A siker így majdhogynem borítékolt volt.

CS. K.: A középületek jelentik azt az épülettípust, ahol tényleg lehet kísérletezni, lehet tereket alkotni. Egy irodaház ebből a szempontból például sokkal kötöttebb. Mi most nagy mozgásteret kaptunk, és sok olyan részlet megvalósulhatott, amivel szenvedélyesen tudtunk törődni. Egy építésznek a szíve csücske egy ilyen munka. Úgy gondolom, hogy végül nagyon komoly érték jött létre, amit elsősorban a diákok és a MOME oktatói kaptak. Kíváncsiak vagyunk rá, hogy hogyan tudnak élni vele, és hogyan lakják majd be ezeket az új tereket.

SCHNEIDER Ákos

designteoretikus, a MOME oktatója

A szöveg az eredeti interjú (*Lélegezzenek fel az épületek – Interjú az új MOME Campus tervezőivel*: <https://designisso.com/2019/09/03/lelegezzenek-fel-az-epuletek-interju-az-uj-mome-campus-tervezoivel/>) aktualizált változata.

Aktuális meditáció

AZ ÚJ MOME CAMPUS KAPCSÁN

Olvasva és végiggondolva Fülöp Józsefnek, a MOME első számú vezetőjének a tájékoztatóját az új campus működésbe lépéséről és a falai közt folyó művészeti képzés természetéről, konkrét terveiről, kötelességemnek érzem, hogy a Magyar Iparművészet folyóirat hasábjain is jóindulattal és „belülről” reagáljak rá.

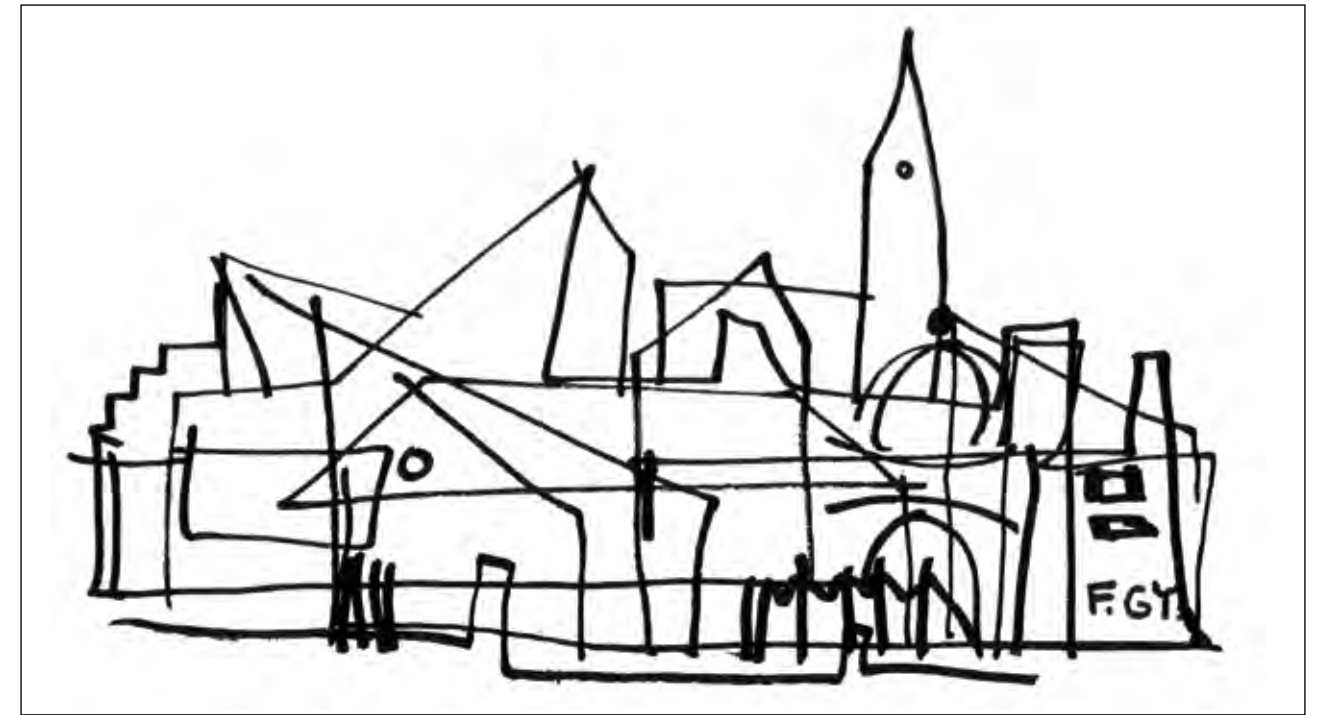
Induló gondolatként kell leszögezmem azt az alapigazságot, hogy a kultúra a közös lényegének szétszaggatottsága ellenére megbonthatatlan hármasság: az oktatás-nevelés, a tudomány és a művészetek gyakorlati tárháza. Logikusan következik ebből, hogy a kultúra nem örökölhető, lényegét minden generációnak újra kell tanulnia, mert születésünkön nem a tudást kapjuk örökségül, hanem csak a képességeket, az adottságokat és a hozzájuk szegődő termékeny kíváncsiságot. Ezért minden emberi cselekvés kibontásának lehetőségét a történelem során az oktatásra bízta. Eddig is, ma is. Nem vitatható tehát, hogy a művészetek eredményeit a korábban felhalmozott tudás elsajátítása alapozhatja meg. Ezért az oktatás alapja, mióta ember az ember, az, hogy semmit nem a közepénél kezd el, hanem minden műfajban előlről – és ez nem lehet teher, sokkal inkább a fejlődés gyönyörűsége természeté.

Ehhez az axiómához azonnal hozzá kell tennem, hogy minden gyermek születik valamire. A nemzetek megmaradásának is valószínűleg az lehet a titka, hogy erre a valamire való rátalálása sikeres volt. A tudományok jórészt objektív világában erre a tapasztalatok szerint nagyobb az esély, mint a számunkra rendeltetett művészeti műfajok sokrétűségében otthont találni, majd a képességeket a gyakorlatban kibontani. A tehetség ezen a területen önmagában kevés, és a verseny is élesebb. S amint az elvetett magnak a természetben, itt is jó talaj kell, eső és napsütés, a gondos gazda hiánytalan felkészültségéről nem is beszélve.

A tehetségnek tehát a tudás kifejtésének kínálatával kell találkoznia, támogatni az egyéni választást a múlt ismertetésével, a jelen lehetőségeinek kiaknázásával és a jövő változatainak megsejtetésével. A művészetek oktatásának tehát megkérdőjelezhetetlen kötelességei vannak, nem válhat magánfilozófiák áldozatául. Az állami oktatásnak pedig kikerülhetetlen társadalmi, szakmai megegyezésen kell alapulnia.

Több mint fél évszázados művészetpedagógiai tapasztalatom azt bizonyítja, hogy a zenében, táncban, képművészetben, szoborban, épületekben és enteriőrjeikben, a textilek, fémek, szilikátok világában és még az élő népművészetekben is – nagyfokú egyszerűsítéssel – kétféle egyéni adottság és belső indíttatás kíván teret magának: a személyesség és a tömegszerűség iránti fogékonyság. Ez a kettő párhuzamos jelenségként működik, cáfolhatatlan törvény volt bizonyított, esetünkben művészettörténeti sajtóságai közismertek. Szimbiózisuk tudomásulvétele nem csupán szakmai természetű elfogadás, hanem morális alapcél is. A művészetek oktatásának ez a kétrétegűsége a kultúrállamokban szinte mindenütt jelen van ott, ahol a folyamatos nemzetépítésnek létezik stratégiája. Ebbe vannak beletervezve az emberi adottságok mint kiindulási pontok. Fontos leszögezmem ugyanakkor, hogy a személyesség és a tömegszerűség nem megkülönböztető minőségi kategória, hanem gyakorlati útmutatás a képességekkel való „gazdálkodáshoz”. Végeredményben a választás szabadságáról van szó, az oktatás és a tanulás nemzet előtti felelősségének gyönyörűsége tervével.

Az egyetem vezetőivel az elmúlt években több alkalommal is volt módomban ebben a kérdésben gondolatokat cserélni. Szükség volt erre azért, mert a magyar tervezőművészet oktatása mintha nem egészen hinne abban, amiben a hazai orvos-, mérnök-, közgazdászok hisznek, és abban, ahogyan kiépíti sokféleségét szakmai tudásigényének

Fekete GYÖRGY: Szülővárosom | György FEKETE: My birthplace

megközelítésében. A kis nemzetek nagy tudáskészlete, alkalmazkodóképessége úgy alakult ki, és vált magának, valamint a világnak hasznára, hogy nem a VAGY-VAGY, hanem az IS-IS elve alapján működött. A magyar zene, a magyar színház, a magyar irodalom oktatása jó példa arra, hogy az említett személyesség és tömegszerűség kétfélesége nem kaland, hanem erény, sőt olyan hazai tőke, amely a művészetek világpiacán is jól konvertálható. Ebben a tekintetben a művészet szónak és belső tartalmának is nagyobb jelentőséget kellene tulajdonítani, mert ideális esetben a művész és a tervező kifejezések szinonimái egymásnak. Az iparművész meghatározás nem halhat ki.

Aki írásom előtt figyelmesen elolvasta a MOME vezetőinek alapos és meggyőző tájékoztatását az egyetem fejlesztéséről, annak éreznie kell, hogy az új campus létrehozásával olyan esélyt kapott a MOME, amelyben az IS-IS gondolatának integrálása a jövőbeli működésbe világméretben is páratlan siker lehet. Az ugyan kissé tájidegen építészeti együttesben most végre jelen van mindaz a téri adottság és technikai felszereltség, ami a kézművesség és az ipari természetű művészeti ágak különbözőségeinek kibontásához szükséges a jövőben. Találkozott tehát végre a szükséges és a lehetséges ritkán megvalósítható egysége.

Természetes tehát, hogy mondataim a várakozásról szólnak. A tervezőművész-képzés sokoldalúságának hangsúlyozásával arról, hogy az iparművészeti és designszakágak mindegyike köteles hagyományait ápolni,

nemzeti sajátosságait kimunkálni, naponta lépéseket tenni előre a mindenkori korszerűség irányába, valamint fokozni hallgatóinak mobilitását és a sokszínűséget; és nemcsak követni a világot, hanem annak esetenkénti megelőzésében hazai alternatívákat is nyújtani.

Tapasztalatom szerint a magyar tervezőművészek növekvő létszámú családja most velem együtt reménykedik. Hisz a sokféleségben, a szakoktatás kínálatának koncepciózus alakításában, a műfajok legjobbjai tudásközvetítő képességeinek folyamatos igénybevételében – vagyis a tanítás és befogadás harmóniájában. Nem vitatható ugyanis, hogy a művészet csodáját nemzetársaink azokban a művekben tudják mindennapjaikban megélni, amelyek személyes és közösségi létünk színvonalához egyaránt hozzájárulnak, és alkotóik küldetésük komolyan vételéhez oktatásuk idején megkapták a szükséges „töltést”.

Magam abban reménykedem, hogy ez a nagyszabású és áldozatos fejlesztés egyszer akár azt is eredményezheti, hogy a magyar tervezőművészet teljesítményeiről és oktatási módszereiről a világban úgy fognak beszélni, hogy ha valami értékeset, különlegeset akarsz, menj el Magyarországra, akár tanuld is ott, ha módod van rá... Így legyen!

Professor emeritus
FEKETE György
belsőépítész, iparművész

Máz és valóság

SCHRAMMEL IMRE KERAMIKUSMŰVÉSZ
KIÁLLÍTÁSA A HEGYVIDÉK GALÉRIÁBAN

A galéria vezetősége talán nem is sejtette, amikor kiállításra kérte föl a számos díjjal elismert, nyolcvanhat éves Schrammel Imrét – ez esetben mint a kerület lakóját –, hogy a művész pályájának milyen különleges időszakában *nyertek elsőbbséget* a kortárs magyar kerámia nagy mesterének legújabb, kísérletező műveinek bemutatásával. Az alkotások csillogóan színes, fényes felületéről van szó. A lüszterről és az eozinról, a kerámia testének nem hétköznapi mázzal való bevonásáról. Ez az alkotói vállalkozás nemcsak a sajátosan ritka anyaghasználat miatt különleges, hanem egyebek mellett azért is, mert Schrammel évtizedekig tudatosan kerülte az agyagfelületek földszíneinek bármiféle mázzal való elfedését. Mi történhetett?

Azt ma már a művész munkáit különleges értéként elismerő, jelentős magyar és európai múzeumok vagy az egyéni gyűjtők is tudják, hogy Schrammel olthatatlan vágyat érez a föld anyagának a legváltozatosabb módokon lehetséges alakítgatásai iránt, illetve az élővilág – benne az ember is, mint egy a sok élőlény közül – és a természeti rendszerekben évezredek óta zajló metamorfózisok titkainak kutatása iránt. Emlékezetes alkotásai az elmúlás folyamatainak sajátos mementói. Az emésztő tűz által rövid órák alatt csontvázmaradványig égetett madarai, vagy a földanyagból tökéletesen megmintázott emberi test szabad ég alatti, esőverte, lassú elmúlásának példázatai. Schrammel a teremtés és az elmúlás történésein filozofáló művész, aki egyre közelebb ment az emberi jelenség általa sajátosan értelmezett drámai megjelenítéséhez. Választott ember-figura szereplőivel játszatja el a rejtett érzelmek szókimondó ábrázolásával a néha komikusan nyers valóságot. A különféle gyötrődésektől megnyomorodott személyiségek összepréselt figurái sokkoló hatásúak.

Szinte egyensúlyoz az emberi drámákban létező állandó, és a változó dinamikájú, erőhatásoktól kialakuló mozgások formába fogalmazásai között. Teszi mindezt az alakításhoz engedelmes, csakis a saját keze által formált, puha agyaggal. De az utóbbi években, talán a különböző okokból eredő kényszerű helyhez kötöttsége ellen küzdve, elkezdett papírkollázsokat alkotni, melyeknek pazar színgazdagsága, szürreális képi világa, eruptív kompozíciói valami nagy váltást sejtettek. (Megjegyzem, hasonló szellemi gondolatkezdéseket tettek meg az elmúlt években olyan jeles képzőművész-iparművész alkotók, mint a gobelinben ragyogó Péreli Zsuzsa, vagy a Makovecz Imre állandó társaként tervező Mezei Gábor belsőépítész.)

És akkor a művész előáll egy fanyar fricskával. Sajátos, csakis az ő szakmájában lehetséges festőiség felé fordult. Elhatározta egy régi mázfajtának, az eozinnak, illetve a lüszternek újszerű használatát.¹

SCHRAMMEL Imre: Szent Péter-hal | Imre SCHRAMMEL: Saint Peter fish
2017, keménycserép, sómáz, mattítás, 27x50x10 cm
Fotó: Szelényi Károly

SCHRAMMEL Imre: Madáristentő II. | Imre SCHRAMMEL: Bird goddess II | 2015, papír, kollázs, 70x50 cm
Repró: Pigmenta Art Print Lab

SCHRAMMEL Imre: Hordalék | Imre SCHRAMMEL: Drift
2018, papír, kollázs, 70x50 cm
Repró: Pigmenta Art Print Lab

Még csak nem is mintázott feltétlenül újabb szobrokat. Sőt. Az egykor melankolikus hangulatokat keltő hordalék-reliefek vagy a herendi porcelán figurákhoz készített modellek vagy a csodálatos formájú „talált” – vagy inkább felfedezett – természeti tárgyak felületét bevonta többféle anyagkeverék mázanyagával, kísérletezve így is a különféle elérhető szín- és fényhatásokkal. Az eredmény többszörösen is megdöbbentő. Mivel plasztikai szempontból megváltozik a tárgyfelületek mélyebb és a kiemelkedő részeinek vizuális hatása, így magának a formának szobrászi értelmezése is. De legfőképpen megváltozik a formába öntött gondolatnak a jelentése! *Föld és fény*, ezt a címet adta ennek a kiállításának, bizonyára nem véletlenül.

A művész mintegy idézőjelbe teszi az egykori eszmény hitelességét, mondván, hogy a máz valóban az, ami a jelentése szerint a köztudatba vésődött: éppen a valóságot fedi el, másnak mutatja a dolgokat, mint ami azok lényege. Megtévesztő. Csalogató csapda, álságos hazugság. Bár Schrammel talán nem azt gondolta, amit József Attila a „fecseg a felszín, hallgat a mély” szavakkal fejezett ki, de tény, hogy a mélyben mor-

moló valóság és látványos elfedésének a gondolata már a Herendi Porcelánmanufaktúrának fantasztikus leleményességgel megtervezett *Karnevál* című porcelán kisplasztika-sorozatának tervezése óta foglalkoztatta. E műveiben egyértelműen utalt is a velencei karneválok maszkjainak arcok elfedésében rejlő, sokatmondó céljaira, ám az azok megjelenítéséhez vezető tervezői munkájáról, mások mellett, egy 2006-os naplójegyzetében is remek indítékokat találhattunk.

„2006. szept. 9. Mást kerestem, de ezek a felvételek kerültek a kezembe. A Zsolnay-adottságokat ha ki lehetne használni 2010-ig, amikor Pécs lesz az európai kultúra fővárosa, akkor lehetne rendezni egy nagyszerű kiállítást. Olyan lehetőségeket kínál az eozin, amit vétek lenne nem kihasználni. Ezek [utalás a két színes mintázatú figura mázhasználati tervére – *D. H.*] még a herendi figurák megfelelői, de a vázlataim között ott találhatók az igazi megoldások. Ha ebben az országban nem lenne annyi hülye, akkor könyörögnének nekem, hogy kezdjek már el dolgozni. Én ugyanis tudok valamit, amit rajtam kívül ma senki sem tud a világon.”²

Ahogy annak idején a világsikerű porcelánok

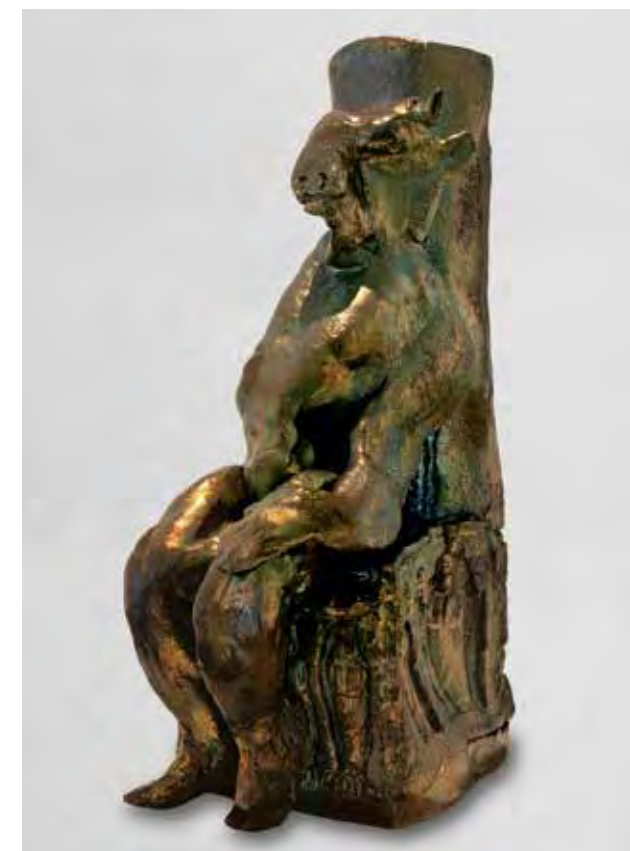
művészi továbbfejlesztésére nem kapott a gyártól további munkalehetőséget, úgy a jelenlegi eozinmáz, merőben új utakra vezető kísérleteinek céljához is egy baráti forrás, szakmai segítség révén közelít.

„Megpróbáltam, hogy visszahozzam valahogy a Zsolnay eozinvilágát, de még csak a tervekkel jutottam előre, magával az eozinkészítéssel nem. Egyelőre Halmos Ferenc vegyészmérnök barátommal a lüsztermázzal igyekeztük nagyjából ugyanazt a hatást elérni. Az eozin olyan típusú máz, ami másképpen színeződik a különböző felületeken. Például egy mélyedésben más színe van ugyanannak a színnek, mint a magas ponton. Egy kicsit irizál, tehát színjátészó, és emiatt az, amit bevonok ezzel a bizonyos eozinmázzal, másnak látszik, mint valójában. Tulajdonképpen hazudik. És ez benne a gyönyörű...! Azért még nem mondtam le az eozinról. A tervek megvannak, de remélem, nem úgy sikerülnek majd, mert akkor nem lesznek jók.”³

SCHRAMMEL Imre: Farsang | Imre SCHRAMMEL: Carnival
2015, papír, kollázs, 70x50 cm
Repró: Pigmenta Art Print Lab

Ezeknek a friss, még folyamatukban zajló kísérleteknek volt tehát a Hegyvidék Galéria az első debütáló, bemutató helyszíne. Schrammel oly nagyvonalú őszinteséggel kezeli saját műveinek az átváltoztatását, hogy e kiállításon

SCHRAMMEL Imre: Trónon ülő Minótauros
Imre SCHRAMMEL: Minotaur enthroned
2019, keménycserep, lüszterezés (lüszter: Halmos Ferenc), 42x15x21 cm
Fotó: Szelényi Károly

mintegy fő műveként szerepelt az évek alatt híressé vált *Minótauros* zöldes aranszínűvé égetett, lüsztermázzal bevont királyi alakja, a hatalom szimbólumaival díszített trónján ülve – és ezt a művész *Síremléknek* nevezte el. Ha a mázhoz fűződő véleményét komolyan vesszük, akkor mi más lehetne ez, mint egy voltaire-i vélemény. Schrammel nem változik, csak örökösen újat kereső és teremtő művészetében teljesedik ki, egyre jobban. Tőle valóban érdemes elvárni a folytatást.

DVORSZKY Hedvig
művészettörténész

(Schrammel Imre *Föld és fény* című kiállítása. Hegyvidék Galéria, Budapest, 2019. október 24. – november 14.)

1. A lüszter irizáló, fémfényű, színjátészó felületek elérésének technikája kerámiamázon és üvegen. Zsolnay Vilmos és Wartha Vince továbbfejlesztése az eozin. Üvegen Horváth Márton alkalmazta. (Schrammel Imre szóbeli közlése.)
2. N. Dvorszky Hedvig és Sz. Farkas Anna (szerk.): *Schrammel-napló. Válogatás Schrammel Imre rajzos naplójából 1984–2013.* Magyar Képek Kiadó, Veszprém–Budapest, 2014, 266.
3. Kálmán Alida: „Az agyag jobban tudja, milyennek kell lennie”. *Hegyvidék*, 2019. október 29. Forrás: <https://www.hegyvidekujsg.hu/archivum/archivum-2019-oktober-29/agyag-jobban-tudja> (Hozzáférés: 2020. január 3.)

Szőnyegbe zárt történetek

3. RUG ART FEST A MAXCITYBEN

3. Rug Art Fest kiállítás (részlet) | 3rd Rug Art Fest (exhibition photo) | MaxCity, Budapest, 2019
Fotó: Réthey-Prikkel Tamás

Minden szőnyegnek megvan a saját története. Van olyan, amit már évszázadok óta írnak, és van, aminek még csak napjainkban íródnak sorai. A 3. Rug Art Fest – Kortárs Szőnyeg- és Lakástextil-tervezők Találkozóján bemutatott szőnyegek, faltextilek, térobjektek történetei a szemünk előtt elevenedtek meg.

2019. október 4-én vette kezdetét a Szőnyegtervezés ünnepe a MaxCity lakberendezési áruház több mint 400 négyzetméteres galériájában. Ünneppel volt, több szempontból is: a Szőnyegtervezők Társasága Egyesületet, a SZETT-et épp a megnyitót megelőző napon, október 3-án köszöntötték a Magyar Formatervezési Díj átadóján. A Design Management Díj pályázatán elismerő oklevélben részesültek, melyet az eddigi három évben nyújtott kiemelkedő szakmai teljesítményükért kaptak. Az ünnep

folytatódott a másnapi megnyitóval, a szakmai Aranyvilla díj átadásával, amelyet Kalácska Zsana Zöldfala nyert el. A bemutató teljes ideje alatt a látogatók maguk is kiválaszthatták a nekik legjobban tetsző alkotást, hogy annak tervezője kapja meg a közönség Aranyvilla díját. Tóth Lívია Kőfolyam című szövött és nemezapplikációval készült faltextilje lett a látogatók kedvence.

A megnyitó napja – október 4. – egy másik ünnep véletlen összecsengése is volt, ugyanis ezen a napon született 1898-ban Berger Otti (Otti Berger) magyar–horvát származású textilművész. A Bauhaus-centenáriumhoz kapcsolódva a SZETT fontosnak tartotta, hogy megemlékezzen a Bauhaus textilműhelyének kiemelkedő hallgatójáról, majd oktatójáról, akit a modern európai textilművészet irányadói között tartanak számon, és akit 1944-ben

3. Rug Art Fest kiállítás (részlet). Az előtérben HORVÁTH Evelin interaktív filcszőnyege
3rd Rug Art Fest (exhibition photo). In the foreground Evelin HORVÁTH's interactive felt rug | MaxCity, Budapest, 2019
Fotó: Réthey-Prikkel Tamás

utolért a hitleri eszme halálos ítélete. A Szálak vonzásában című országos tervpályázatra 44 tervezőtől 278 terv érkezett. Szakmai zsűri választotta ki a legizgalmasabbnak tartott 44 tervet, amelyeket azután külön kialakított vetítőszobában zenei kísérettel 2D-ben lehetett megnézni.

VÁNDOR Krisztina gyapjútakarói és kelim szőnyege
Krisztina VÁNDOR's woolen coverlets and Kilim rug
Fotó: Réthey-Prikkel Tamás

A 3. Rug Art Festen 87 alkotó a fantáziájának megannyi történetét hívta életre. Ezek a hagyományos mintavilágtól a különféle struktúráképzéseken keresztül, a kézi-gépi nemezelen, tűzösen át a digitális nyomtatásig terjedő

széles palettán valósultak meg. A sokszínű technikai megoldások, interaktív ötletek valódi meglepetést és élményt jelentettek. A szőnyeg mindig először a tervező fantáziájában fogan meg, majd papíron – manapság már számítógépen – fejlődik-tökéletesedik, hogy aztán a korunk kínálja technológiai lehetőségek egyikén szülessen meg.

A történetek így folyamatosan íródnak. Kőszeg határában áll egy mesebeli, téglaborítású épületkomplexum. Múltunk egy szelete van megírva ebben a gyárban, jövője pedig éppen azoknak a tervezőművészeknek, kreatív alkotóknak a kezében van, akik az új menedzsmentnek köszönhetően ismét hozzányúlhattak a filchez. A kőszegi Multifelt Factory nemezgyárában Magyarországon egyedülálló projekt keretében a SZETT tervezői nemezszőnyeget készítettek ipari körülmények között. Nemcsak történetet, történelmet is írtak. Egy ősi technika lett újragondolva, és az elkészült alkotások méltán bizonyították, hogy a nemeznek helye van, sőt helyet kér a modern lakberendezésben szőnyeg formájában is. Két nemez készítési technikával dolgoztak az alkotók. Míg Róbert Vanda előnemezéből rakta össze mozaikszerű lepkeszőnyegével díszített szőnyegét, addig Lőrincz Lili Hanna az akvarelltervét keltette életre a színes gyapjúszőrőkből. Hasonlóan Lőrincz V. Gabihoz, aki pedig az általa elkészített színátmenetes szőnyegfilcet

szálakra vágta, aztán a szálakat az örkényi szőnyegszövő üzemben más sorrendben, gyapjúbuklé fonallal, szövés technikával építette újjá. Többarcú szőnyeget hozott így létre: távolról nézve olyan, mintha a szőnyeg egyszínű fehér lenne, de mikor közelebb hajol az ember, akkor sejlik fel a titok, a finom színátmenetre épülő minta.

Egy tervező azonban nemcsak mintákat tervezhet, hanem magát a fonalat is. Például az Örkényben működő szőnyegszövő üzemben (Hungarpet Kft.), ahol adott a

gyapjú és adott a színskála. Innentől kezdve pedig már csak a tervező fantáziáján múlik, milyen receptúrával álmodja meg szőnyegének fonalát. Lőrincz V. Gabi vidám, színes, ikatszerű (kötözött batikolással festett) fonalat tervezett, és szövött formaszőnyegét ebből álmodta meg. Veres-Veszprémi Lili – loop-technikával (hurkolt szövással) és sima szövással készült – egyszínű barack szőnyege viszont finom plasztikával mintáz, nyugalmat sugároz.

3. Rug Art Fest kiállítás (részlet). Az előtérben középen RÓBERT Vanda szőnyege
3rd Rug Art Fest (exhibition photo). In mid-foreground Vanda RÓBERT's rug | MaxCity, Budapest, 2019
Fotó: Réthey-Prikkel Tamás

A közép- és kis-ázsiai, a kaukázusi és észak-afrikai nomád kultúra szívét jelentették a kelim textilek, mintázatuk generációról generációra öröklődött, évezredek történeteket mesélve. Ezt a hagyományt tiszteletben tartva, mégis újragondolva születtek meg a SZETT-tervezők saját kelim szőnyegei. Vándor Krisztina geometrikus elemekből építette kompozícióját, mint ahogyan Szirják Edit is. Az elsőként említett tervező a természetet keltette életre a szőnyeg zöldes és pink színeivel, míg utóbbi

gyémántszerű központi motívumával értelmezte újra a klasszikus medalionos szőnyegek világát.

A Rug Art Fest szervezői már a kezdetektől fontosnak tartották azt is, hogy évről évre minél több tervező bemutathassa legújabb kollekcióját. Ezért Szőnyegtörténet címmel országos pályázatot írtak ki professzionális tervezőművészek részére. Megcsodálhattuk Kamocsay Judit, Haris Mária, Elek Tímea népi ihletettséggű szövött szőnyegeit. Mosolyra készített Franta Ági

3. Rug Art Fest kiállítás (részlet). Az előtérben SZIRJÁK Edit kelim szőnyege
3rd Rug Art Fest (exhibition photo). In the foreground Edit SZIRJÁK's Kilim rug | MaxCity, Budapest, 2019
Fotó: Réthey-Prikkel Tamás

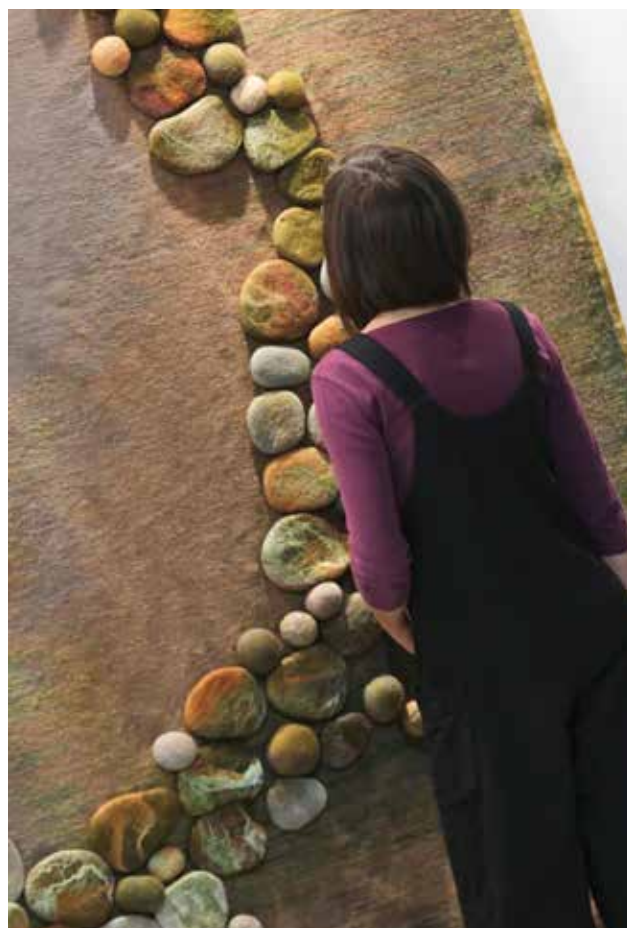

3. Rug Art Fest kiállítás (részlet). Középen KAMOCSEY Judit Álom elnevezésű lakástextil-kollekciója
3rd Rug Art Fest (exhibition photo). In the middle Judit KAMOCSEY's home textile collection titled 'Dream' | MaxCity, Budapest, 2019
Fotó: Réthey-Prikkel Tamás

csillagmintás munkája, melynek motívuma saját tervezésű lámpaburájának formavilágából ihletődött. Surján Kornélia hand-tufting (kézi tűzésű) szőnyege a puhaságával és a festői kompozíció légiességével tűnt ki, míg Kovács Móni fémes fényben pompázó láncikat (felvetett láncszálak egyedi festéssel) fémtextiljével hívta fel magára a figyelmet. Pirók Irén láncikatja viszont színes, sárgás, pirosas, narancsos mintákkal kápráztatott el. A MEGA Struktúra pályázat keretében az alkotók utazásra hívták a látogatókat, akik felfedezhették a különleges textilszerkezetek egyedi világát. A textiles mikrostruktúrákból, technikákból kiindulva léptékváltással izgalmas és újszerű lakástextilek, textilszerű bútorok születtek. Herényi Blanka a szőnyeghímzés technikájához nyúlt, míg Horváth Evelin interaktív szőnyegén még a felnőtt látogatók is kedvet kaptak a kirakós játékhoz. Hendzsel Ilona faltextilje sokakat meglepett, mikor ráeszméltek, hogy a kereskedelembe használt címkebelövőgép kis szálacskaival is lehet műalkotást készíteni. A festettszátén felületre ryjy-szerű (speciális, az északi népekre jellemző csomózott szőnyeg) folyamként omlik le a sok-sok belőtt műanyag szál kis selyemvégződésével. De a tervezői képzeletnek nincs határa. Láttuk Dolnik Fruzsina Coral című horgolt kreációját, Tóth Dominika hajtogatott struktúráit, vagy elrepülhettek gondolataink Horváth Ildikó vászonkötésbe épített madárkaival. Révész Eszter üde pamutszőnyegei igazi unikumnak hatottak a sok-sok gyapjú között.

Az egyéni alkotók és technikai újítások mellett a kiállítók között helyet kaptak művészcsoportok is. A III. Nemzetközi Alternatív Textil Symposium 2019-es nyári csoportja Paczona Márta vezetésével Békésszentandrásra, a Gönci András által vezetett, arax-technikával dolgozó üzembe látogatott. A varrvahurkolt technológiával igen finom, festői hatású faliszőnyegek születtek nemcsak textilművészek, hanem Péter Ágnes szobrászművész, Tamás Klára képzőművész és még sok, más területen alkotó művész kezei alatt.

Eddig csak a múlt újragondolásáról esett szó. De mi a helyzet a jelennel? Ad-e a 21. század vadonatúj technológiát a művészek kezébe? A válasz igen, és ez pedig a nyomtatás, azaz a nyomtatott szőnyeg. Forradalmi újítás ez az eddig megszokott kézi és gépi szövéshez képest. De helye van a modern terekben, éppen ezért kapott lehetőséget a Balsan, Európa egyik vezető szőnyeggyára, hogy bemutassa a Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Karának építőművész-, illetve ipartermék- és formatervező-hallgatóival közös projektjét. A Balsan termékeinek magyarországi forgalmazója, a Timkett Kft. által támogatott Dare Your Dreams program keretében 19 hallgató szőnyege készült el, amelyek közül néhányat láthattunk a Rug Art Fesztiven is.

TÓTH Lívia: Kőfolyam, faltextil (részlet)szőnyege
Lívia TÓTH: Stone stream, tapestry (detail) | 2018, gyapjú, szövés és nemezelés kombinációja, a teljes méret: 225x165 cm

Minden évben fontosnak tartják a Rug Art Fest szervezői, hogy a jövő leendő művészei, kreatívtervezői is bemutatthassák alkotásaikat. 2019-ben a budapesti Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium és Kollégium diákjai állíthatták ki párnakollekcióikat, és bemutatkozhattak a Kaposvári Zichy Mihály Iparművészeti Szakgimnázium és Kollégium hallgatói is, akik lakástextilekkel és párnacsaládokkal érkeztek a kiállításra.

Babits Mihály szavait idézve: „Múlt nélkül nincs jövő, s mennél gazdagabb a múltad, annál több fonálon kapaszkodhatsz a jövőbe.” A 3. Rug Art Fest megmutatta, hogy a kellő fonál adott, a tervezőművészek pedig készen állnak arra, hogy újabb és újabb szőnyegekkel újabb és újabb történeteket kreáljanak a jövőnek.

LŐRINCZ Dorothy
szerkesztő-újságíró

(3. Rug Art Fest, Kortárs Szőnyeg- és Lakástextil-tervezők Találkozója. MaxCity, Budapest, 2019. október 4–17.)

XXXI. Őszi Kerámia Tárlat

KIÁLLÍTÁS AZ MKISZ GALÉRIÁJÁBAN

A keramikusok rendes évi beszámoló kiállítására ezúttal kevés, mindössze 32 művész adta be alkotásait, ami elsősorban a rangos, de a szakmabelieken kívül nehezen megtalálható és látogatható helyszín számlájára írható. A kiállítók sajnálatosan kis száma egyetlen előnnyel járt, a 2018-ban Gábor-díjjal kitüntetett Tóvölgyi Katalin egyéni kiállítására viszonylag bőséges hely maradt, 26 munkáját állíthatta ki.

Tóvölgyi Katalin nem tartozik a keramikusok legifjabb nemzedékéhez, annál nagyobb öröm, hogy az utóbbi években művészi eszköztára bámulságon kisért. Nagyobb teret kaptak a plasztikák, ezek közé tartozik az a három változatosan áttört oszlop,

amelyek felületén puzzle-elemek tűnnek fel, és amelyeket finom átmenetekkel egymásba tűnő, különböző színű mázak fednek. Legújabbán pedig egy nálunk alig ismert technikával kísérletezik, amelynek japán neve *nerikomi*, angolul pedig *agateware* (az achát erezetét őrizve az elnevezésben). Ez a rendkívül időigényes, aprólékos technika különböző színezésű félporcelánmassza kombinációjával készül, néhány éve a műfaj angol „nagyasszonya”, Dorothy Feibleman tartott kurzust róla a kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdióban. Tóvölgyi Katalin elmondta, hogy régóta érdekelte ez az eljárás, de csak egy lábtörés okozta kényszerű helyhez kötöttség adott időt a megvalósítására. Egyelőre kétféle színnel, fehérrel és

TÓVÖLGYI Katalin: Tál | Katalin TÓVÖLGYI: Dish | Félporcelán, nerikomi-technika, hosszúság: 38 cm
Fotó: Apostol Noémi

SZABÓ Kinga: Halas tál | Kinga SZABÓ: Fish plate | Kerámia, kézzel formált, mázazott, Ø 27 cm
Fotó: Rékasy Bálint

MINYA Mária: Rianás | Mária MINYA: Crevasse | Fémsóval színezett porcelán, egyéni technika, 28x46 cm
Fotó: Rékasy Bálint

feketével (az utóbbi inkább antracitszürkén jelentkezett a tárgyakon) készített falképet, fedeles edényt és különböző méretű tálat, amelyeken más-más módon, vastagabb és vékonyabb sávokban, helyenként foltokban válnak el a színek. Gondolom, az alkotó számára ugyanolyan izgalmas a kiégetés után szembesülni a tűz által alakított végeredménnyel, mint a nézőnek az absztrakt felületekbe természeti formákat beleslátani, vagy felfedezni bennük.

Az őszi tárlatra évről évre visszatérő művészek munkái már messziről felismerhetők témaválasztásuk és sajátos alkotói eszköztáruk alapján. P. Benkő Ilona a bravúrosan korongolt vázái sorát gazdagította magas, karcsú, fedeles *Lélekörző* edényével, amelyen a sötét

HÓGYE Katalin: Madarak | Katalin HÓGYE: Birds
Vas, kerámia, kézzel formált, mázazott, magasság: 66 cm
Fotó: Rékasy Bálint

samottos agyag felületét mozgalmassá teszi a finoman alkalmazott foltokban jelentkező máz. Krajtsovits Margit pedig ragyogó mázas, tökéletes felületű *Őszi triptichon* falképével vonzotta magához a nézőt. Szabó Kinga részben áttört, világos drappos-zöldes matt mázzal bevont táljait és falképeit a legendák állatvilágának és hagyományos növényeinek plasztikusan megformált alakjai díszítik. Minya Mária a különleges technikával, fémsókkal színezett samottos agyagból készült falképeit ezúttal *Rianás* című, gazdag felületű művel egészítette ki, csakúgy, mint Csemán Ilona, aki a *Kontrasztok* című, rá nagyon jellemző, különböző anyagokat és színeket felhasználó munkáján bizonyította, hogy a szokott technikával is lehet mindig újat mondani. Szemereki Teréz *Aranykor* című két plasztikus falképe tenger alatti és – a madarakkal – égi szférákba vitte a nézőt. Rabie M. Hadie a ragyogó, buja növényi formáihoz hasonló mázzal látta el *Gombok a gömbben* című kedves, játékos plasztikáját. Szávoszt Katalin, aki kedveli az idézeteket, hullámos peremű háromszögeire ezúttal kanyargós vonalakra fűzött apró figurákat festett (*Hommage à Joan Miró*). Ugyancsak idézetet – bibliait (Mt 9,21–22) – ábrázol M. Kiss Katalin *Érintés* című falképe. Magyar Márta is bibliai témákat dolgoz fel három áttört faliplasztikáján (*Jakob álma, A tékozló fiú testvére, Találkozás a samariai asszonnyal*).

BORSÓDY László: Hasadék | László BORSÓDY: Crevice
Kerámia, kézzel formált, ezüst fémmáz, 18x18 cm
Fotó: Borsódy Eszter

TÓTH Magdolna Sára: November I-II-III. | Magdolna Sára TÓTH: November I-II-III | Fém sóval színezett porcelán, öntött, magasság: 19–23 cm
Fotó: Rékasy Bálint

SOMOGYI Sándor: Elmélet | Sándor SOMOGYI: Theory | Porcelán, színes máz, öntött, magasság: 28 cm
Fotó: Rékasy Bálint

KUTAK Adrien: Lebegés | Adrien KUTAK: Floating | Samottos agyag, rakuzott, porcelán, magasság: 64 cm
Fotó: Rékasy Bálint

BUKRÁN Edit: Váza | Edit BUKRÁN: Vase | Agyag, mázazott, kézzel formált, magasság: 45 cm
Fotó: Rékasy Bálint

A 2018-as tárlatról szóló beszámolóban már bemutattuk Bartha István cink-oxidos kristálymázazás vázáját, 2019 őszén kiállított négy falitálgán is a különleges mázak használatával hívta fel magára a figyelmet. Az előző év említésre méltó alkotása volt Hőgye Katalin Don Quijotét ábrázoló, vasból és agyagból álló szobra is, a 2019-es tárlaton vaságakon ülő fekete *Madarak* kompozícióját állította ki a művész. F. Orosz Sára *Honvéd Nagyapám* című falikorongján a korrekt arcképen valamiképpen sikerült az unoka érzelmeit is felidézni. G. Heller Zsuzsa *Türkiz Babel* című tornya már az eget verő kísérlet meghiúsulását ábrázolja, a mű formája ugyan még az ép tornyot idézi, közelebből vizsgálva azonban töredékeket, romokat látunk.

A mindig szép munkákkal jelentkező keramikuscsoport tagjai – Borsódy László, Urbán Teréz és Borsódy Eszter – most is hűek voltak önmagukhoz. A családfő *Hasadék* című falképe méreténél, tökéletes kivitelezésénél és ragyogó ezüstmázánál fogva akár nagyra nőtt kerámia ékszernek is tekinthető.

Érdekes Miklós János nagy méretű, *Ősz* című agyag falképe, amelyen az egész felületet behálózó plasztikus levélerezet között picike Ádám–Éva alakok bújnak meg. Szűcs Zsuzsanna *Belül* című munkája kettős kaput ábrázol, az egyszerű eszközökkel megformált alkotás a művészre jellemző átvitt értelmű tartalmat jelenít meg. Szabán György *Csoda-fegyver I–III.* címmel adott be némiképpen erotikus gondolatokat ébresztő munkákat, amelyeken a felületek aprólékos, mázrajzos díszítése – szerintem – a művész erősségei közé tartozik.

Ritkábban hoznak munkát az Őszi Tárlatra, de most örömmel láttuk Bukrán Edit színes gyűrűkből épített vázáit és Csavlek Etelka kedves, nyers agyagból készült figuráit, amelyeket operák alakjairól formált.

Kerecsi Gyöngyi derűs, játékos *Nereidák* plasztikája és Berzy Katalin *Navigare necesse est* falképe már szerepelt a 2019-es *Pelso* kiállításon, csakúgy, mint Kutak Adrien *Lebegés* című plasztikája. Kutak Adrien állandóan kísérletező, bátor megoldásokat kereső művész, aki szívesen dolgozik nagy méretekben. Ez a munkája is két, egymáshoz illeszkedő, rakuzott, sötét, súlyos, samottos agyagtömböt elválasztó 16 fehér, háromszögletű porcelánlapból áll, amelyeknek szélesebb végét kis mágneshengerek emelik el egymástól.

Nagyon szépek Kun Éva rakus égetésű *Vázakövei*, a művész évek óta vissza-visszatérő kő-sorozatának ezúttal szokatlanul nagyra növesztett változatai.

Schéffer Anna *Sámánfűjének* odvában zsinórra függesztett pecsét, kő és madártoll idézi az eget megjáró sámánok titokzatos útját. Idén nyilván több munkája is szerepelni fog az Őszi Tárlaton, mivel a kollégák szavazatai alapján 2019-ben ő nyerte el a Gádor-díjat.

KUN Éva: Vázakő | Éva KUN: Vase stone
Samottos agyag, kézzel formált, rakuzott, magasság: 30 cm
Fotó: Rékasy Bálint

Tavaly a szokásosnál kevesebb porcelán szerepelt a kiállításon. Segesdi Bori *Begubózva I–II.* című, áttört, fekete, fehér és aranszínű hengerekből hajlított plasztikai az anyag és a technika tökéletes ismeretéről tanúskodnak. Tóth Magdolna Sára ritkábban dolgozik porcelánnal, 2019-ben kiállított három plasztikája – *November I–III.* – kékekkel festett fehér, a címének megfelelő hangulatot keltező igen szép munka. Benedek Olga egy sorozat ivóedényt állított ki, a nagyon vékony falú fehér edények egyike plasztikus fejlet mintáz, a többi érdekesen bordázott felületével egymásba rakott dupla falú poharak illúzióját kelti. Somogyi Sándor ragyogó, színes mázakkal borította hasábokból összeállított – *Elmélet és Manhattan projekt 9.* – című plasztikáit.

Az Őszi Tárlatot 2019-ben is Urbán Ágnes rendezte, hatásosan érzékeltetve a művészi összefüggéseket, finoman kiemelve a legfontosabb alkotásokat.

LOVAG Zsuzsa
régész-muzeológus

(XXXI. Őszi Kerámia Tárlat. Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége [MKISZ] kiállítóhelye – Andrássy úti Galéria, Budapest, 2019. november 8. – december 1.)

Triginta – A földtől az égig és vissza...

SZÜCS ZSUZSANNA SZOBRÁSZ/FORMATERVEZŐ IPARMŰVÉSZ
KIÁLLÍTÁSA A DUAL ART GALÉRIÁBAN

Már írásom kezdetén megjelölök három különlegességet, melyek alapvetően fontosak e kiállítás elemzésekor. Az *első* Szűcs Zsuzsanna kiállításának a címe: Triginta. Első pillanatra rejt valamiféle titokzatosságot (amit meg is őriz), ám egyszerű a megoldás: „triginta fere annis”, vagyis „mintegy harminc év alatt”. A művész a Dual Art Galériában megrendezett kiállításán – küzdve a kétszintes,

SZÜCS Zsuzsanna: Vázák | Zsuzsanna SZÜCS: Vases
1999, porcelán, festett, egyenként: 27,5x10x14,5 cm
Fotó: Szűcs Zsuzsanna

bonyolult (viszonylag kis) tér adottságaival – tekintett vissza immár három évtizedes pályájára, a kezdetektől máig. Az ilyen átfogónak szánt tárlatokat általában tágasabb terekben szokták (tervezik) megrendezni a kiállítók, azonban ez a bemutató mégis elérte célját: lehetőségünk volt intenzív, szinte „szikár” tömörítéssel áttekinteni ezt a nagy ívű pályát, melyet ráadásul még két esemény tett összetettebbé, látványosabbá és mélyebbé. A kiállításra jelent meg a művész eddigi munkásságát igényesen bemutató kiadvány, jól válogatott és szerkesztett elemzésekkel (azok fragmentumaival), valamint látványos képanyaggal, Bárd Johanna egyedi keze nyomát ismét magán hordozó – így eredeti és magas színvonalú – arcullattal. A kiállításához kapcsolódott továbbá Sulyok Gabriella grafikusművész, filmrendező Szűcs Zsuzsannáról készített filmetűdjének bemutatása (*Szűcs Zsuzsanna szobrász-formatervező*, 2017).

SZÜCS Zsuzsanna: Tál | Zsuzsanna SZÜCS: Bowl
2002, színezett porcelán, 37x35x25 cm
Fotó: Molnár Géza

SZÜCS Zsuzsanna: Rétegek | Zsuzsanna SZÜCS: Layers | 2015, samott, 24,5x21x17 cm
Fotó: Szűcs Zsuzsanna

A második különlegesség az a meghatározás, mellyel az alkotó megjelöli saját szakmáját, végső soron egyedinek tartható szakmai területét ekképpen: *szobrász/formatervező*. Különleges formula, hiszen az egységbe hozott megjelölés látszólag két ellentétes alkotói magatartásra utal. Míg a szobrász mindig egyedi műveket hoz létre, különleges, elsősorban mintázó magatartással, addig a formatervezői attitűd meghatározóan a tervezést jelenti. Megismerve, ismervé az alkotó törekvéseit, életútját, úgy tűnik, hogy ez a kettős identitás valóságos és esetében nincs ellentmondás: művészi ambíciói – kimondható – szobrásziak, az ehhez vezető út formatervezői, ám úgy, hogy ezúttal a formatervező kifejezés nem feltétlenül ekvivalens a designerrel.

A *harmadik* különlegesség már teljesen a kiállításon tapasztalt látványhoz kötődik. Amíg Szűcs Zsuzsanna az elmúlt több mint egy évtizedben kereste az általa szubjektíven értelmezett geometriai formák tárgyakra történő szerves beépítésének lehetőségeit, addig az elmúlt években született művekben ismét előtérbe került az organikus plasztikai formáltság elsődlegessége. A kiállításon láthatók voltak az e törekvéseket megelőző időszak ikonikus tárgyai, amikor az ezredforduló tájékán az alkotó szinte

berobbant az iparművészeti, művészeti köztudatba sajátos posztmodern gondolatíságot és formáltságát sugárzó festett porcelántárgyaival. A hullámzó, áramló, hajló, visszahajló alakzatok, a tárgyak funkcionalitást és autonómiát egyaránt hordozó jellegzetességei, iróniát is jelző atmoszférájuk, a felületkezelés laza oldottsága, könnyedsége eredetiséget jeleztek. Jogosan állapította meg Bakonyvári M. Ágnes 2000-ben: „Ez a formai sokszínűség, változatosság a korábbi művekről már jól ismert játékoság élményét adja.” Így, a folyamatosságnak is lehetőséget adó rendezésben, de immár visszatekintve, szinte szükségszerűnek tűnik, hogy az alkotót vonzza a tér határolatlansága, a levegősség, szimbolikusan: a kiemelkedés a partikularitásból, zártságból. S láss csodát! A művész tárgyai immár hosszú évek óta intenzív kapcsolódásokat, kapcsolatrendszert hoznak létre környezetükkel, ami mögött a tudatos intellektuális tervezőmunkával együtt járó plasztikai ambíciók dominálnak. E plasztikák sajátossága lett, hogy a kiállítóterben sem posztamensen, sem talajon „nem érezték” jól magukat. Helyüket keresték akár precízen alakított architektúrális környezetben, akár földbe ágyazottan; ám végül erős koherenciával levegőbe emelkedtek, s

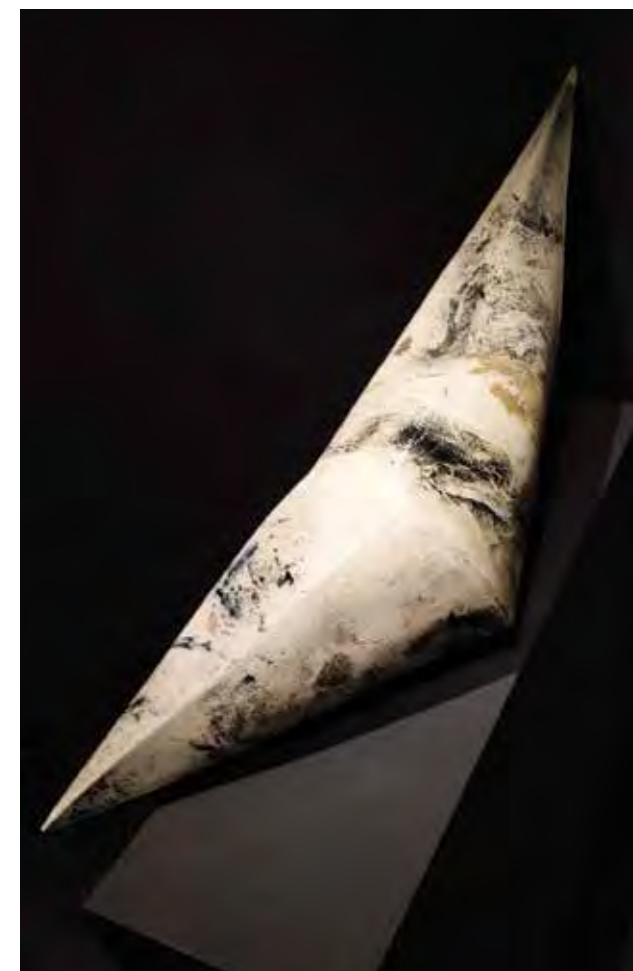
SZÜCS Zsuzsanna: Kívül (balra) és Árnyék | Zsuzsanna SZÜCS: Outside (left) and Shadow | 2019, samott, 22x28x16 cm és 32x18x14 cm
Fotó: Szűcs Zsuzsanna

SZÜCS Zsuzsanna: Szalag | Zsuzsanna SZÜCS: Ribbon | 2019, samott, 25x32x16 cm
Fotó: Szűcs Zsuzsanna

legyőzve az ab ovo tapasztalható *contradictio in adiecto* jelenségét (önellentmondást: nehéz fajsúlyú, súlyos matéria, mégis szinte lebegő elhelyezkedés): megtalálták a helyüket. Különös, hogy épp egy porcelán-kerámia szakon diplomázott formatervező iparművész kísérletezte ki ezt a nagy jelentőségű térszervező művészi eredményt, ráadásul bonyolult technológiával, samottos alapanyagból, magastűzőn, vékony falvastagságú tárgyak megvalósításával. Ez a térszervező szándék tehát nem önmagában csak a tárgyak minőségére figyelt, hanem az alkotóban folyamatosan munkált az, hogy e tárgyak milyen környezetbe kerülhetnek, milyen környezetben nyerhetik el sajátos kreativitásukat (mert e sorok írója is azon az állásponton van, hogy az általában vett kreativitás nem csak emberi tulajdonság). Nagy a fontossága ennek az alkotói ambíciónak, melynek *ars poeticáját* évekként elzárta a művész így fogalmazta meg: „Létezik egyfajta kölcsönhatás a plasztikák, formák együttese és a tér hozzárendelt kapcsolata által. A szobor a tér hangulatára, megjelenési formáira hatást gyakorol, létrejön egyfajta kölcsönhatás tárgy és tér, tér és természet

között.” Szűcs Zsuzsanna sajátos komplexitást hozott létre. A környezeti hatások éltető elemei erősítették háromdimenziós szándékainak manifesztációját, s a földön, földbe ágyazottan (!) szuggesztív hatást kiváltó tárgyak, tárgyfragmentumok a bezártságot követően, természetesen ehhez alakított megvalósításban (szójáték következik, azonban valódi tartalmi szándékkal): az elevációban revelációs hatást fejtettek ki. Így volt ez – más kiállítások mellett – 2015-ben, a Kápolna Galériában (Kecskemét) megvalósított installációiban (Szegei Zsolt fogalmazása, de pontos), így volt ez a *Körülöttünk* című Nemzeti Szalonon 2017-ben a kiállítás légtérben, a Műcsarnokban, és ugyancsak 2017-ben, annak nyarán a Fűvészkertben (Budapest) fák, lombok, ágak közötti függesztésekkel. Mindebből e tárlaton a kúpos, gúlás összeépítettségű, egyszerűsödött formájú, bonyolult technikával mázazott, színezett munkái különös jelentőséget kaptak: a fekete, sötét hátterek előtt, szinte lebegésre készen foglalták el helyüket a posztamenseken. Szűcs Zsuzsanna kiállítása így egészében a föld, a talaj és a levegő, az univerzum egyidejű vonzásáról is szólt. Az volt kivételes, hogy ezek nem ellentétes hatásokat érzékeltettek, hanem épp harmóniában voltak egymással.

SZÜCS Zsuzsanna: Idő-kapcsolat | Zsuzsanna SZÜCS: Time connection 2017, samott, 135x42x23 cm
Fotó: Szűcs Zsuzsanna

Szűcs Zsuzsanna továbbra is készít olyan, finoman, érzékenyen alakított porcelántárgyakat, amik jótékony esztétikumukkal minden látogató figyelmét felkeltették. Mintegy ezeket ellenpontozva kitűntek újabb, nyersebben formált plasztikái, melyek jellegzetessége nyitottságuk, „megnyíltságuk”, más esetekben áttörtségük, szalagszerű formáltságuk. E műveken keresztül a szél, megáll bennük a homok, beléjük költözik egy csiga... E metafora arra utal, hogy e munkái sem kiállítóterembe valók és nem posztamensekre, mert szuggesztív esztétikai hatásukat „ők” is a természetben tudják (majd) kifejteni. Dinamika és statikusság egyaránt érzékelhető ezeken az alkotásokon, melyeknek – újra szójátékszerű megfogalmazással – erős a földbe gyökerezettségük, ami a nézőből is hasonló hatást vált ki... Az immár földszínű, sokszor durva, máskor finom felületű, szabad formálású munkák ismét csak új utakat jeleznek. A földől az égig és vissza.

FELEDY Balázs
művészeti író

(Szűcs Zsuzsanna *Triginta* című kiállítása. Dual Art Galéria, Budapest, 2019. november 14–28.)

Az idézetek a művész kiadásában a kiállításra megjelent katalógusból valók.

Újragondolva és megfiatalítvat

NEMZETKÖZI TEXTILTRIENNÁLÉ ŁÓDŹBAN

A korábbi évekhez képest teljesen más irányelvek szerint nyílt meg 2019 októberében az immáron 16. alkalommal megrendezett textiltriennálé a lengyelországi Łódźban, a Központi Textilipari Múzeumban. Hosszú évtizedeken át a nemzeti konzulensek intézményesített rendszerén keresztül történt a válogatás, most viszont egyéni beadással lehetett pályázni. A rendezők ezt azzal indokolták, hogy bár a különböző országok konzulensei nagy segítséget nyújtottak a múzeumnak mint a rendezvény lebonyolítójának az előválogatással, az információk megagorsasággal történő szabad áramlásának évezredében azonban nyugodtan lehet hagyatkozni a művészek közvetlen online jelentkezésére.

A pályázatra 585 pályamű érkezett, ezekből a nemzetközi zsűri 21 ország alkotójának 55 munkáját választotta ki. Visszagondolva az előző időszakra, ez csak töredéke a korábban szokásos anyagnak, amikor is átlagosan 50 országból tekinthettünk meg alkotásokat ezen a nagyszabású, rangos és hosszú múlttal rendelkező seregszemlén. Remélhetőleg idővel az új rendszer is mind szélesebb körben ismertté, elfogadottá válik, és a látogatók újra minden kontinens textilművészetéből kaphatnak ízelítőt.

A łódzi textiltriennálé 1972-ben indult útjára, alig két évvel a mi szombathelyi Fal- és Tértextil Biennálénk és tíz évvel a lausanne-i biennálé után. Először csak

GYETVAI Piroska: Rétegek | Piroska GYETVAI: Layers | 2018, textilszalag, egyéni technika, 250x300x27 cm
Fotó: Gyetvai Piroska

országos tárlatként rendezték meg, majd 1975-től vált nemzetközi bemutatóvá. A nagy formátum, a fal- és tértextil természetesen itt is először inkább falikárpitokban teljesedett ki, majd idővel meghódította a teret. Ahogyan azt a triennálé katalógusában is megírta Marta Kowalewska, a kiállítás kurátora, a textil nagyon hosszú utat tett meg az elmúlt ötven év alatt.¹ Bevezetőjében rávilágított arra, hogy már a kezdetektől viták övezték a textilművészet fogalmát. Az úgynevezett újtextil megjelenésével a hagyományos szakági meghatározások kérdőjeleződtek meg. Hol a nyersanyag, hol a készítés módja, hol a funkció alapján kategorizáltak. Mindenesetre a textilművészetbe – bár megjelenési módja változatos – többnyire a szövési technikával készített művészi alkotásokat soroljuk.

GYETVAI Piroska: Rétegek (részlet) | Piroska GYETVAI: Layers (detail)
Fotó: Gyetvai Piroska

A seregszemle hívószava „a határok megsértése” volt. Ezen belül a migrációval, a kulturális identitással, a fizikai és szexuális identitással, az eredettel, az emlékezéssel, a pszichével és a párbeszéddel jelzett szekciókban jelentek meg a művészeket foglalkoztató kérdések. A triennáléről természetesen nem hiányozhattak olyan munkák, amelyeket a fiatal, a számítástechnika forradalmi fejlődésének időszakában felnevelkedett generáció közvetített.

A művészek egy másik rétegének a textilművészet ellenszer – ahogyan azt Marta Kowalewska hangsúlyozta. Antidótum a rohanó világunkra: lassítás. Maga a textil, annak technikája megköveteli a koncentrációt, az agy és a kéz kooperációját a hosszú alkotói folyamat alatt. Hangsúlyosan jelent meg a triennálén a környezetvédelem, és ezzel összefüggésben a fogyasztói társadalom, az állattenyésztés és az állatkísérletek kérdésköre.

VATANABE Minako: Aqua – Tone Color of Water (részlet)
Minako WATANABE: Aqua – Tone Color of Water (detail)
2018, selyem, többrétegű szövés, itadzime-sibori technika 300x170x280 cm
Fotó: Cebula Anna

Jelentős volt azoknak az alkotásoknak a száma, amelyek egyéni technikával készültek, vagy több technika kombinációjából születtek meg. 2019-ben, akárcsak három évvel ezelőtt, most is sok volt a hímzés – a kézi és a gépi egyaránt. A varrás és a kollázs mellett jelen volt az anyagok roncsolása is, égetéssel vagy szétszabással. Volt több jacquard, de nagyon kevés volt a klasszikus, szövött gobelin. Ez is mutatja, hogy ez a seregszemle nem a múltból táplálkozik, sokkal inkább előremutat. A hagyományos alapanyagok mellé, mint a len, gyapjú, selyem, kender és juta, felsorakoztak a gyöngyök, a légbuborékos fólia, a PET-palackok, a különböző műanyagok, a fém, a drót és a kő.

Büszkeséggel tölthet el bennünket, hogy a kiállításon részt vevő 21 ország egyike Magyarország volt, ugyanis Gyetvai Piroska textilcsíkokból, egyéni technikával készült *Rétegek* című munkáját is beválogatta a zsűri. A művésznő így vall alkotásáról:

Tomasz FRASOŃSKI: Europeizacja Orientu czy orientalizacja Europy? | Tomasz FRASOŃSKI: Europeizacja Orientu czy orientalizacja Europy? (Europeanisation of the Orient or Orientalisation of Europe?) | 2018, pamut, len, akril, jacquard-szövés, egyenként: 160x260 cm
Fotó: Tomasz Frasoński

„Öltözkiegészítő tárgytervezőként nagy hangsúlyt helyezek a kísérletezésre. Már régebb óta foglalkoztat a »cipőépítés« gondolata, hogy a hagyományos felsőrész-talp összeállítás technológiájától elrugaszkodva olyan formai felvetések szülessenek, ahol a két rész egyszerre épül, és szerves egészet alkot.

A textil alapanyaggal való kísérletezés számomra egy olyan utazás, amiben elmélyedve le tudom rombolni a cipőkészítéshez köthető, az elmében rögzült vizuális lenyomatokat.

Megszabadulva minden formai, funkcionális megközelítéstől az eredetig nyúltam vissza, és tanulmányoztam

az átlapolással épülő háromdimenziós kiterjedésű rendszereket. Így jutottam el az ókori egyiptomi mumifikálás művészetéhez mint inspirációhoz.

Ezek a formai felvetések magukban hordoznak különböző fejlesztési lehetőségeket, mivel egyetlen hosszú textilcsíkból, tekeréssel, rövid idő alatt készülnek, és nem kíván speciális szaktudást az összeállításuk, így szociális designként is felfoghatók.”²

A seregszemle nemzeti összetételét tekintve jelentős volt a hazai, lengyel résztvevők száma. A korábbi tárlatokon a külföldi–lengyel művészek aránya tíz az egyhez volt, most a kiállítók fele lengyel művész.

Ola KOZIOL: St. Vacca | Ola KOZIOL: St. Vacca
2017, selyem, rövidáru, hímzés, applikálás és varrás, 250x150 cm
Fotó: Izabela Maciejewska

Egyikük, Ola Koziol három műből álló sorozattal szerepel a kiállításon: *St. Vacca*, *St. Gallus* és *St. Scrofa*. Mindhárom alkotás első ránézésre templomi zászlóra hasonlít. A művésznő a haszonállat-tenyésztés etikai problémáira hívja fel a figyelmet: szentként, mártírként jeleníti meg a három legnagyobb számban feldolgozott állatfajtát, a marhát, a csirkét és a sertést.

Egy másik lengyel alkotó, Tomasz Frasoński jacquard-faliszőnyegeivel a kultúrák közötti dialógust jelenítette meg, művének a címe *Europeizacja Orientu czy orientalizacja Europy?* (Az Orient europaizációja vagy Európa orientalizációja?). A fiatal művész a keleti és a nyugati kultúrában használt motívumkincseket állította párba. Az óarab kufikus és a latin ábécét használta ehhez, és az így kialakított geometrikus mintázatban a *Peace, Welcome, Peace Be Upon You* szavakat és kifejezést jelenítette meg.

Számomra különösen megrendítő volt a Kanadában született, holland Judy Hooymer Totem című alkotása, mely egymásra helyezett, hajtogatott színes plédokból állt. Az ötvenes évek elejétől a nyolcvanas évekig tartott Kanadában az úgynevezett Sixties Scoop program, amelynek keretében az indián gyermekeket

elvették a szüleiktől és odaadták a betelepülőknek. Ennek az „ellopott” generációnak próbál emléket állítani a művésznő. A plédok a családi fészek melegét hivatottak szimbolizálni, az elvesztett identitásra hívják fel a figyelmet.

Ugyancsak ehhez a témához, az emberi sors kiszolgáltatottságához kapcsolódik Jacobo Alonso mexikói művész *Periplo* (Utazás) című munkája, melyet izotermikus takaróból készített. Ilyen takarót kapnak a menekültek, amikor teljesen kihűlve megtalálják őket. De ez a pokróc szimbolizálja azt a biztonságot is, mely az új világban az idegen társadalommal és az idegen nyelvvel szemben védi őket. Az aranszínű termopokrócon megjelenő minta alapját azok az útvonalak jelentik, amelyeken a mexikói menekültek próbálnak átjutni az USA-ba.

Végezetül egy nagyon finom és légies munkát szeretnék bemutatni: Vatanabe Minako (Minako Watanabe) japán művésznő alkotását *Aqua – Tone Color of Water* címmel. Az alkotó számára a víz, amely bolygónk több mint hetven százalékát alkotja, a legfontosabb elem a földön. A vízen megtörő fény olyan, mint egy gyönyörű zenemű – vallja a művész, aki a vizet az élet szimbólumának tartja.³

A 16. Nemzetközi Textiltriennálé – hasonlóan az előző alkalmakhoz – nagy figyelemnek örvend a művészkörökben, a megnyitón több százan vettek részt a földkerekség összes kontinenséről. A nemzetközi zsűri döntése alapján négy díjat ítéltek oda. Aranyérmet kapott Dobrosława Kowalewska (Lengyelország) a *List do Heleny* (Levél Helenához), valamint Alex Younger (USA) a *Solidarity* című munkájáért. Az ezüstérmet Aurelia Jaubert (Franciaország) *3eme Âge – le retour d’Ulysse* című műve kapta. A bronzérmet pedig Ieva Augaitytė (Litvánia) vehette át a *The Touch – Echoes of Silence* című gobelinalkotásáért.

CEBULA Anna
művészettörténész

(16. Międzynarodowe Triennale Tkaniny. Centralne Muzeum Włókiennictwa, Łódź, 2019. október 5. – 2020. március 15.)

1. Marta Kowalewska: Breaching Borders. In: 16. Międzynarodowe Triennale Tkaniny / 16th International Triennial of Tapestry. Katalog wystawy / Exhibition catalogue. Łódź, 2019, 13–23.
2. I. m. (lásd 1. jegyzet), 78.
3. Vatanabe Minako 1994-ben részt vett a 10. Nemzetközi Miniaturtextil Biennálén Szombathelyen. A művésznő adományaként a Szombathelyi Képtár textilgyűjteménye a *Kocka* című minitextiljének tulajdonosa.

Szerencsés lapjárást!

150 ÉVES AZ ELSŐ MAGYAR JÁTÉKKÁRTYAGYÁR

Ezzel a címmel rendezett időszaki kiállítást a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum (MKVM) 2019 szeptemberében. A tárlat a magyarországi kártyafestészet és -gyártás 1869-től 2012-ig terjedő időszakának legszébb termékeit mutatta be. Számos olyan kérdést is megválaszoltunk a kiállításban, melyek segítettek látogatóinknak eligazodni az egyes kártyatípusok és -játékok világában, például: mennyire magyar a „magyar kártya”, vagy mióta játszanak „tükörképes” lapokkal? A kiállított tárgyak (s a gyűjteményben maradt több ezer ki nem állított társuk) egy magángyűjtő, Jánoska Antal több mint három évtizedes gyűjtőmunkájának eredményeképpen kerültek a múzeumba. A 19. századi darabok többségét a Kiscelli Múzeum gyűjteményéből kértük kölcsön a másfél századot felölelő tárlatra.

Magyarországra a német nyelvterületről érkezett a kártyajáték. Hazánkban a 18. század második felében vált önálló iparágga a kártyafestés, a legkorábbi fennmaradt, itthon gyártott lapok az 1700-as évek utolsó harmadából valók, készítői Scrusina Anna (Vágújhely) és Mehrlein

Kristóf (Sopron). Már az 1800-as években több magyar városban működtek kártyafestők – Pozsonyban, Sopronban, Budán, Pesten, Győrött –, s néhány évtizeddel később Debrecenben, Temesvárott, Kassán is, így a 19. század közepe táján országszerte csaknem 150 mester dolgozott.

1868-ban öt vállalkozó kedvű pesti iparos, a korábban is kártyagyárosként működő Schill István, Zsíros István, Giergl István, Willner József és Thury Ferenc papírkereskedő egy hatékonyabban működtethető gazdasági forma megalakítását tűzte ki célul maga elé: részvénytársaságot alapítottak.

Korábbi saját eszközei és munkásai bevonásával 1869-ben kezdte meg tevékenységét az Első Magyar Kártyagyár Részvénytársulat a Rákosárok (később Csengery) utca 11. szám alatt, központi irodájuk a Belvárosban, a Szervita tér 1. szám alatt volt. Ekkortól datálhatjuk Magyarországon a játékkártyák gyáripari léptékű előállításának kezdetét. 1873-ban már évi háromszáz munkanapon át dolgozva százezer tucat kártyacsomagot gyártottak.

„Leg finomabb magyar Salon Tarok Kártya” (francia sorozatjelű)
‘Finest Hungarian Salon Tarock Card’ (French suit)
1885 körül, papír, színes nyomat, kézi festés, 10,3x5,7 cm
(MKVM – Jánoska Antal gyűjteménye)

Whistkártya (francia sorozatjelű) | Whist cards (French suit)
1890 körül, papír, színes nyomat, kézi festés 8,3x5,3 cm
(MKVM – Jánoska Antal gyűjteménye)

TÖREKY Ferenc: 1001 éjszaka – perzsa miniatúrák kártya (francia sorozatjelű) | Ferenc TÖREKY: ‘1001 nights – Persian miniatures’ card (French suit)
1980, papír, színes nyomat, 8,8x5,7 cm (MKVM – Jánoska Antal gyűjteménye)

Cégjelzéses számla fejléce 1911-ből | Headed bill from 1911 | Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Budapest (MKVM)

Játékdoboz (nyitva) |
‘Game-box (open)
1920-as–1930-as évek, fa, réz,
tűzzománc, 10x50x29 cm
(MKVM –
Jánoska Antal gyűjteménye)
Fotó: Nagy Géza / MKVM

„Jósló játék”. Lenormand típusú jóskártya | 'Oracle game'. Lenormand-type divination cards
1880 körül, papír, színes nyomat, kézi festés 8,4x5,2 cm, jelzett
(MKVM – Jánoska Antal gyűjteménye)

Industrie und Glück, kávéházi tarokk-kártya (francia sorozatjelű) | Industrie und Glück, café tarock cards (French suit)
1875 körül, papír, színes nyomat, kézi festés, 10,4x6 cm (MKVM – Jánoska Antal gyűjteménye)

CSEMICZKY Tihamér: Medimpex-reklámkártya (francia sorozatjelű) | Tihamér CSEMICZKY: Medimpex-advertisement cards (French suit)
1959, papír, színes nyomat, 8,64x6,2 cm (MKVM – Jánoska Antal gyűjteménye)

Nem sokkal több mint 25 éves fennállás után a vállalkozás csődbe jutott. Így 1896-ban a budai születésű bécsi kártyagyáros, Ferdinand Piatnik (magyarosan: Piatnik Nándor) utódai által fenntartott cég felvásárolta az üzemet. 1903–1904-ben költözött át a gyár a Rottenbiller utca 17. szám alá. Piatnikék a pesti gyár mellett több üzemet és azokat kiszolgáló papírgyárat is működtettek Közép-Európában, így a Piatnik Nándor és Fiai Játékkártyagyár 1920-ra szinte kizárólagos „kártyanagyhatalom” lett az akkorra már feloszlott Osztrák–Magyar Monarchia területén. A második világháborút követően a budapesti üzemet is államosították, Játékkártyagyár és Nyomda néven működött tovább.

A szocialista korszakban a gyárak iparágak szerinti egységesítése címén több korábbi nyomdászati vállalatot csatoltak hozzá, így lett végül a neve Offset és Játékkártya Nyomda. A külföldre szánt kártyák kizárólagos forgalmazója az 1950-es évektől kezdve az Artex Külkereskedelmi Vállalat volt, ezért a külföldi vásárlók (később gyűjtők) ezt gondolták – tévesen – a kártyák cégjelzésének. A rendszerváltozás után a gyárat privatizálták, majd 2012-ben sajnos véglegesen fel is számolták a magyar kártyagyártás fellegvárát.

A cég termékein visszaköszön a kor jeles grafikusainak munkássága is. A kiállított kártyák között szerepelt a Kóber Leó által tervezett *Hadsegélyező Kártya* (melynek mindhárom változata megtalálható a gyűjteményben), Törek Ferenctől az *1001 éjszaka – perzsa miniatűrök* kártya és egy jóskártya. A reklámkártyák között helyet kaptak Csemiczky Tihamér *Tungstram*-, valamint *Medimpex*-kártyái, Kornély József *Budapesti Ászokja*. Sebők Imre erotikus kártyái a korabeli Kelet–Nyugat

közötti vélt vagy valós mentalitásbeli különbséget mutatják be, ugyanis a rajzokon „a meztelenség mértéke” aszerint változik, hogy a Nyugat vagy pedig a szocialista országok vásárlóközönsége számára kínálták eladásra a csomagot.

A karikatúra műfajából Lehoczki Károly és Farkas Lajos kártyáját tekinthette meg a látogatóközönség. A gyár történetének centenáriuma adták ki 1969-ben Gönczi Gebhardt Tibor *Tell-kártyáit*, amelynek lapjain a grafikai témája nem változott, viszont a művész a korban modernnek számító stílusban újrajazolta a képeket. Az időben a mához legközelebb eső művészi tervezésű kártya Ludvig Zsuzsa tarot-kártyája volt.

A Jánoska-gyűjtemény több mint háromezer csomag kártyájából ezúttal csupán csak egyetlen szempont szerint válogattunk, de ez a rendkívül gazdag forrásanyag még számtalan feldolgozási lehetőséget tartogat számunkra mind a történeti, mind pedig az iparművészeti kiállítások rendezésekor.

KISS Emília
az MKVM muzeológusa

.....
(*Szerencsés lapjárást! 150 éves az Első Magyar Játékkártyagyár. Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Budapest, 2019. szeptember 27. – 2020. március 1.*)
.....

Felhasznált irodalom

Endrei Walter – Zolnay László: *Társasjáték és szórakozás a régi Európában*. Corvina, Budapest, 1986.
Horváth Ferenc – Jánoska Antal: *Die Erste Ungarische Spielkartenfabriks AG 1869–1896*. Talon, Nr. 1 (1992), 39–62.
A Jánoska Antal által szerkesztett *Szerencsés Kártyajárást!* című weboldal (<https://www.kartya-jatek.hu>) cikkei.
Kolb Jenő: *Régi játékkártyák*. Hungária Nyomda, Budapest, 1939. /Hungária Könyvek 6./
Reisinger, Klaus: *Der oesterreichische Spielkarten-Steuerstempel und andere Mitteilungen*. Fabricirt von Klaus Reisinger, Wien, 1990.
Zsoldos Benő: *A játékkártya és története*. Gondolat, Budapest, 1980. /Gondolat Zsebkönyvek./

Állapotfelmérés Pécs | 2019 címmel pécsi és baranyai képzőművészek kiállítása látogatható 2020. január 24. és március 22. között az M21 Galériában. (Pécs, Major u. 21.)

100 éve Trianon – 1000 éve magyarok. A trianoni békediktátum százéves és a nemzeti összetartozás ezeréves eszméje tiszteletére a Magyar Éremkibocsátó Kft. 24 karátos arannyal bevont, 33 milliméter átmérőjű, 15 gramm súlyú emlékérmét (kép) készített, melynek előlapján a szétválasztott magyar vidékeket összetartó turulmadár, hátlapján pedig Hungária istennő és az elcsatolt területek láthatók. Az emlékérmét csak Magyarországon forgalmazzák.

Fotó: Magyar Éremkibocsátó Kft.

A klasszikus szépség mestere címmel Kisfaludi Strobl Zsigmond (1884–1975) szobrászművész alkotásaiból rendeztek tárlatot a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum első emeleti kiállítótermében. (Fő u. 10.) A kiállítás 2020. január 24-én nyílt és március 22-ig látható.

Gödöllő szubjektív címmel tizenkilenc művész alkotásait mutatja be 2020. február 15. és március 12. között az Artézi Galéria, a független művészek társulása. (Budapest III. ker., Kunigunda útja 18.)

Szlávicstól Szlávicsig – Idősebb és ifjabb Szlávic László művei még 2020. március 22-ig láthatók a Szolnoki Galériában. (Templom út 2.)

Fotó: azutazo.hu

Lehetőség, Fenntarthatóság, Mobilitás – e három témában hirdették meg a 2020-as dubaji világkiállítást. A magyar pavilon, melyet Csernyus Lőrinc tervezett, a Mobilitás szekcióban kapott helyet. A WHB-ÉPKAR Építőipari Kft. építi majd fel a 2020. októbertől 2021 áprilisáig látható világszemlén. A képen a pavilon látványterve.

Álmos és Előd szobra – 2020 januárjában előkerültek a Halászbástya elveszettnek hitt szobrai a második világháborúban megsérült Dísz tér 2. szám alatti egykori külügyminisztérium picéjének feltárásakor. Álmos és Előd szobra (kép) restaurálás után a Budapesti Történeti Múzeumba kerül.

Fotó: Várkapitányság Nonprofit Zrt.

A kortárs ékszer – fiatal ékszerművészek mutatkoznak be 2020. február 15. és május 10. között a Gödöllői Iparművészeti Műhelyben. (Körösfői u. 15–17.) Egy-egy asztalon mutatják be munkáikat és

koncepciójukat a meghívott tervezőművészek: Böröcsök Anna, Fazekas Veronika, Fekete Fruzsí, Horányi Kinga, Lőrincz Réka, Neuzer Zsófi, Tengely Nóra, Vági Flóra és Veszprémi Gabriella. A képen Lőrincz Réka alkotása.

Fotó: gimhaz.hu

Derkó 2020 – Képzőművészeti ösztöndíjasok pályázati kiállítását rendezik meg a Múcsarnokban 2020. február 21. és április 19. között. (Budapest XIV. ker., Dózsa György út 37.)

A XX. Szentesi Aktfotó Biennálé orosházi bemutatója – A Szentesi Fotó Kör felvételeiből rendezett kiállítás 2020. január 22. és március 20. között látogatható a Városi Képtárban. (Thék Endre u. 1.)

Tradíció és reflexiók a Magyar Állami Népi Együttes jelmezeinek tükrében – Furik Rita és Szűcs Edit jelmeztervezők munkái láthatók a Hagyományok Háza kiállításán 2020. január 25. és április 15. között. (Budapest I. ker., Corvin tér 8.)

Himnusz – A magyar nép imái. A Magyar Művészeti Akadémia Népművészeti Tagozatának akadémikus és köztestületi tagjai a magyar kultúra napja alkalmából mutatták be azon alkotásaikat, amelyeket nemzeti imádságaink, egyházi himnuszaink és népénekeink inspiráltak. A 2020. január 23-án megnyílt kiállítás április 5-ig látható a Vigadó Galéria 360 négyzetméteres V. emeleti kiállítótermében. (Budapest V. ker., Vigadó tér 2.)

Fotó: Vigadó Galéria

Nyomtass hidat! II. – Országos, 3D nyomtatóval készített hídépítő versenyt hirdetett a Budapesti Gépészeti Szakképzési Centrum

Fotó: dehir.hu

Fotó: Hagyományok Háza

Mechatronikai Szakgimnáziuma középiskolás diákok számára. A versenyben háromfős csapatok vesznek részt: két diák és egy kísérő tanár. A szabályok meglehetősen szigorúak, számtalan technikai, méret- és súlybeli előírásnak kell megfelelniük a pályamunkáknak. A döntőt 2020. március 13-án rendezik, s az a csapat lesz a győztes, amelynek a 3D nyomtatóval megalkotott hídszerkezete a legnagyobb terhelést bírja el.

„Játszani, játszani, játszani akarok!” – avagy Vitéz László vándorúton címmel Kemény Henrik bábművészre kiállítással emlékezik a Vojtina Bábszínház Debrecenben. (Kálvin tér 13.) A 2020. január 29-én, Kemény Henrik 95. születésnapján nyílt tárlat március 15-én

zárul. A rendezők a gazdag hagyatékból nemcsak a bábjaiból, hanem fotóiból, tárgyaiból is válogattak, így látható például az a barna, bábos bőrröndje is (kép), mellyel bejárta a világot.

Vászon helyett drágakő – 2016-ban került elő a felújításra, költözésre készülő Iparművészeti Múzeum raktárában egy poros dobozból Antonio Tempesta (1555–1630) itáliai művész kék drágakőre, lapis lazulira festett műve, illetve művei, mivel a művész a vékony, alig egy milliméter vastag, a fényt is átresztő kőlap mindkét oldalára egy-egy bibliai jelenetet festett. A gondosan restaurált műtárgyat, több figyelemre méltó alkotás között 2020. január 17-én mutatták be, és március 29-ig tekinthetik meg az érdeklődők a *Drágakőre festve* című kiállításon a Ráth György-villában, az Iparművészeti Múzeum egyik fiókintézményében. (Budapest VI. ker., Városligeti fasor 12.)

Stefánia Szoborpark – IV. Őszi Tárlat – 2019. október 8-án nyílt meg a 26 művész alkotásait bemutató kiállítás a Stefánia Palota – Honvéd Kulturális Központban. (Budapest XIV. ker., Stefánia út 34–36.) A szoborkiállítás 2020. március 25-ig látogatható.

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2020/1

FŐSZERKESZTŐ:

Simonffy Szilvia – művészettörténész

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Dávid Katalin – művészettörténész
Dvorszky Hedvig – művészettörténész
Ernyey Gyula – designer, szaktörténész
Fekete György – belsőépítész, iparművész
Feledy Balázs – művészkritikus
Mascher Róbert – designer
Mezei Gábor – belsőépítész
Ritoók Pál – művészettörténész
Scherer József – designer
Schrammel Imre – keramikus és porcelántervező

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Antal Mariann

SZERKESZTŐK:

Szabó Emma Zsófia – művészettörténész
Veress Kinga – művészettörténész
Wehner Viola – művészettörténész

HÍRSZERKESZTŐ:

Nagy Franciska

FORDÍTÓ:

Pokoly Judit

FELELŐS KIADÓ:

Nemzeti Művészeti
és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa

GAZDASÁGI VEZETŐ:

Anda Judit
Telefon: +36 20 299 0767

LAPALAPÍTÓK:

Fekete György
N. Dvorszky Hedvig
Schrammel Imre

SZERKESZTŐSÉG:

1034 Budapest, Makovecz Imre utca 25.
Telefon/fax/üzenetrögzítő: (+36 1) 400 7897
Szerkesztőségi asszisztens: Meszleny Anna
Fogadóóra: szerdán, előzetes egyeztetéssel
E-mail-cím: magyariparmuveszet@gmail.com
Honlap: www.magyar-iparmuveszet.hu

E szám lapzártája: 2020. február 12.
Arculatterv: Scherer József
Grafikai tervezés: Nagy Norbert
Nyomás: VIRTUOZ Kiadó és Nyomdaipari Kft.

facebook.com/magyariparmuveszetfolyoirat

A folyóiratban közölt szövegek és fotók szerzői jogvédelem alatt állnak. Utánnomásuk, fénymásolással való sokszorosításuk csak a kiadó előzetes hozzájárulásával engedélyezett.

ISSN 1217- 839X

Évente nyolcszor megjelenő folyóirat

Új folyam 27. – 2020/1 (március)

A MAGYAR IPARMŰVÉS ZET AZ ALÁBBI MÚZEUMOKBAN, GALÉRIÁKBAN ÉS KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ

Corvina Könyvesbolt (7621 Pécs, Széchenyi tér 8.)
Éghajlat Könyves Kávézó (1117 Budapest, Karinthy Frigyes út 9.)
FUGA Budapesti Építészeti Központ (1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.)
Írók Boltja (1061 Budapest, Andrássy út 45.)
Múcsarnok (1146 Budapest, Dózsa György út 37.)
Palmetta Design és Textilművészeti Galéria
(1111 Budapest, Bartók Béla út 30.)
Ráth György-villa (1068 Budapest, Városligeti fasor 12.)
Tündérgaléria és Közösségi Tér (1036 Budapest, Bécsi út 53–55.)

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (+36 1) 489 0120, (+36 1) 212 5303

A folyóirat korábbi példányai a szerkesztőségben megvásárolhatók.

Egy példány ára: 1390 forint.

Előfizetési díja egy évre: 10 000 forint.

A lap előfizethető a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok
Alapítványa 10402166-21629389-00000000 számlaszámán
vagy a szerkesztőségtől kért postautalványon.

E számunk megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiuma
és a Magyar Művészeti Akadémia
támogatta.

MAGYAR

ÖRÖKSÉG

ANIMÁCIÓ | BELSŐÉPÍTÉS ZET | BŐRMŰVÉS SÉG | DIGITÁLIS MŰVÉS ZETEK
DIVATTERVEZÉS | IPARI FORMATERVEZÉS
KÁRPITMŰVÉS ZET | KERÁMIA- ÉS PORCELÁN MŰVÉS ZET | KÖRNYEZETTERVEZÉS
LÁTÁNYTERVEZÉS | ÖTVÖSSÉG ÉS FÉMMŰVÉS SÉG | TERVEZŐGRAFIKA
TEXTILMŰVÉS ZET | ÜVEGMŰVÉS ZET

TÖVÖLGYI Katalin: Oszlopok | Katalin TÖVÖLGYI: Columns | Félporcelán, kézzel formált, mázazott, magasság (balról jobbra): 35 cm, 46 cm, 34 cm

Fotó: Rékasy Bálint (Cikkünk a 35. oldalon)

